

ТАВРІЙСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ В. І. ВЕРНАДСЬКОГО

НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ
ФІЛОЛОГІЇ ТА ЖУРНАЛІСТИКИ

МАТЕРІАЛИ
МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ
КОНФЕРЕНЦІЇ

**«ФІЛОЛОГІЧНІ НАУКИ
НА ПЕРЕХРЕСТІ КУЛЬТУР І ЦИВІЛІЗАЦІЙ:
АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ»**

17–18 вересня 2021 р.

Видавний дім
«Гельветика»
2021

ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ КОМІТЕТ:

Казарін Володимир Павлович (Голова) – професор кафедри слов'янської філології та журналістики Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського, доктор філологічних наук, професор;

Свенцицька Еліна Михайлівна – професор кафедри слов'янської філології та журналістики Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського, доктор філологічних наук, професор;

Кузьміна Світлана Леонідівна – директор Інституту філології та журналістики Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського, доктор філософських наук, доцент;

Сеітяг'ясва Таміла Решатівна – доцент кафедри зарубіжної філології Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського, кандидат філологічних наук;

Семенець Ольга Сергіївна (Секретар) – завідувач кафедри зарубіжної філології Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського, кандидат філологічних наук;

Попова Олена Анатоліївна – завідувач кафедри слов'янської філології та журналістики Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського, кандидат педагогічних наук, доцент;

Бессараб Олександр Володимирович – в. о. завідувача кафедри східної філології Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського, кандидат філологічних наук;

Куш Наталія Валеріївна – доцент кафедри слов'янської філології та журналістики Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського, кандидат філологічних наук, доцент;

Дрига Ірина Миколаївна – доцент кафедри східної філології Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського, кандидат філологічних наук, доцент;

Гисдкова Олена Геннадіївна – доцент кафедри зарубіжної філології Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського, кандидат педагогічних наук, доцент.

Філологічні науки на перехресті культур і цивілізацій: актуальні питання: матеріали міжнародної науково-практичної конференції, м. Київ, 17–18 вересня 2021 р. – Київ : Таврійський національний університет імені В. І. Вернадського, 2021. – 68 с.

ISBN 978-966-992-619-7

У збірнику представлено стислий виклад доповідей і повідомлень, поданих на міжнародну науково-практичну конференцію «Філологічні науки на перехресті культур і цивілізацій: актуальні питання», яка відбулася на базі Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського 17–18 вересня 2021 р.

УДК 80:008(063)

ЗМІСТ

НАПРЯМ 1. УКРАЇНСЬКА МОВА І ЛІТЕРАТУРА

Дружук І. М.

Етимологічний *а у волинсько-поліських говірках 5

Коломієць О. В.

На перетині різних світів: діалогія Богдана Бойчука
«Над сакральним озером. Кохання поза світанком» 8

Сокол Г. Р.

Образи українських хліборобів-оріїв
у повістях Галини Журби та в романі Уласа Самчука «Волинь» 12

Шеремет А. В.

Лексика на позначення осіб жіночої статі
в уснорозмовних стилях української мови 16

НАПРЯМ 2. РОМАНСЬКІ, ГЕРМАНСЬКІ ТА ІНШІ МОВИ

Бережна М. В.

Мовленнєвий портрет Аліси за архетипом «Амазонка»
у фільмі Т. Бертона *Alice in Wonderland* 20

Орел І. І.

Семантичні графи як модель відображення зміни семантики
фразеологічних одиниць на позначення стереотипів 22

НАПРЯМ 3. ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВО

Бессараб О. В., Арнаутова А. Р., Емірамзаєва А. С.

Становлення кримськотатарської перекладацької традиції
у період депортації 27

Дейкун П. В.

Труднощі під час усного синхронного перекладу:
лінгвістичний та граматичний аспекти 32

Мельник П. В.

Еквівалентність у юридичному перекладі 36

Пестушко А. В., Коробов А. О.

Особливості методології дослідження комунікативних процесів
у перекладацькій діяльності 39

Редчиць Т. В.	
Труднощі перекладу термінологічних одиниць	41
НАПРЯМ 4. ТЕОРІЯ ЛІТЕРАТУРИ	
Каргіна О. О.	
Міфологічні та казкові мотиви в літературі фентезі	45
НАПРЯМ 5. ЗАГАЛЬНЕ МОВОЗНАВСТВО	
Костанда І. О.	
Становлення тлумачної традиції: генеза та розвиток давньокитайської екзегези традиційних текстів	49
Лещенко Г. В.	
Наративна напруженість: когнітивне мапування і конструювання	53
НАПРЯМ 6. МОВА І ЗАСОБИ МАСОВОЇ КОМУНІКАЦІЇ	
Kurylenko D. V.	
Mentoring through the prism of text imperatives	57
Лосєва Ю. В., Аносова Ю. П.	
Використання тактик аргументації за допомогою засобів образності у політичному дискурсі	60

НАПРЯМ 1. УКРАЇНСЬКА МОВА І ЛІТЕРАТУРА

Дружук І. М.

*аспірант кафедри історії та культури української мови
Волинського національного університету імені Лесі Українки*

*Науковий керівник: **Аркушин Г. Л.***

доктор філологічних наук,

*професор кафедри історії та культури української мови
Волинського національного університету імені Лесі Українки*

ЕТИМОЛОГІЧНИЙ *А У ВОЛИНСЬКО-ПОЛІСЬКИХ ГОВІРКАХ

У сучасному мовознавстві недостатньо уваги звернуто на еволюцію *а в українських діалектах, оскільки, на відміну від інших голосних фонем, /а/ не зазнала суттєвих трансформацій і в говірках здебільшого репрезентована нелабіалізованим звуком заднього ряду низького піднесення [а]. У волинсько-поліському ареалі (ядро західнополіського говору) для голосного [а], що розвинувся з давнього *а, характерні деякі модифікації.

У закритому й відкритому наголошеному складах у говірках Волинського Полісся *а рефлексував у [а] як після твердих, так і м'яких приголосних: *Пáсха / Пáска, йáма, бáба, водá, брáт, гадáти* 'ворожити', *Гáн'а* 'Анна', *Йáкоў, фáнти грáли, двана́дц'ат', жáба, кáм'ін', качáн, кáша, квас, лампáда, мак, нуждá, спáти, ромáшка, росá, сáжа, сáло, йá, смитáна, сп'івáти / сп'івáли / спувáли, тáто, ногá, горáйт' 'орати', Пáвлу́на, пáлець', пáсти* 'випасати корів, овець', *пáша* 'пасовисько', *писáли / п'исáл'и, прáзник, йáгода.*

Окремі фонетичі зміни *а пов'язані не безпосередньо з відбиттям давнього *а, а з пізнішими трансформаціями звука [а] (< *а). У волинсько-поліському ареалі різний за походженням голосний [а] (< *ε, *а) у сильній позиції після м'яких приголосних підвищує артикуляцію до [е]. Наприклад, наголошений [а], що походить з етимологічного *ε, після всіх м'яких передньо-язикових і пом'якшених губних переходить в [е]: *вд'éганй*

‘одягнутий’, *т'эжко* / *т'ешко* / *т'эжк'її*, *пот'эгне*, *мн'есо*, *тил'етко*, *пр'ели* / *спр'ели* / *напр'ести*, *пр'ежа*, *р'една*, *мн'ели*, *гар'ечи*, *зав'езувала* / *зав'езана* / *прив'ежимо* / *зв'ежиш* / *в'еска* < в'язати, *п'ет* ‘п'ять’, *м'екиш* ‘м'якши’ тощо.

Розвиток [a] > [e] поширено на форми наголошених закінчень іменників *пур'е* / *пор'е* ‘пора’, *кут'е* ‘кутя’, *кун'е* ‘коня’, *дит'е* ‘дитя’, *тил'е* ‘теля’, *жит'е:э*, *лис'т'е*, *цупйе*, *пурус'е*. Законом аналогії зумовлене підвищення артикуляції [a] > [e] в ненаголошених закінченнях: *нас'ін':е*, *на Їур'їе* ‘на Юрія’, *п'їр'їе*, *здур'ов'їе*, *косін':е*, *вис'іл':а*, *Запор'ож':е*, пор. ще: *корін'е*, *сн'ідан':е*, *колос':е* [3, с. 94].

Звук [a], що походить від *a, звужує та підвищує артикуляцію після сонорного [й] у всіх наголошених позиціях (на початку, у середині та кінці слова): *йек* / *нийек* ‘як’, *їе* ‘я’, *їермарки*, *їегоди*, *чай'ема* ‘чаями’, *їеблика*, *стой'ело* / *стой'ети*, *їег'же* / *ай'ег'же*, *в'їемку*, *їеков* ‘Яків’, пор. ще: *їестраб*, *мой'е д'їўка*, *стой'ет*, *їедра* [2, с. 45]; *їекове*, *їді-но вікопаї їему на їеблика*; *їе худ'ела по їегоди та ї уп'ала в їемку*; *Стой'ела*, *стой'ела ї вістой'ела їемку* [1, с. 76].

Голосний [a < *a] після шиплячих приголосних, які зберігають м'якість (лише в поодиноких прикладах стверділи), заступається [e]: *держ'ели* / *держ'еу* / *дирж'ела*, *д'їўч'ета* / *диўч'ета* / *диўч'етами* / *диўч'ет*, *обруч'еми*, *саж'ели*, *ж'ели* / *ж'ети* / *ж'ет'ї* / *ж'ела* ‘жати жито’, *кач'елко* / *кач'елочка* / *кач'елки*, *кач'ел'ї* / *кач'етис'а* / *кач'ейут* < качати, *ш'епка*, *лиж'ели* / *лиж'ела* / *лиж'ела*, *по корч'ех*, *мач'ели*, *ни крич'ела* / *накрич'ела* / *крич'ети* < кричати.

У ненаголошеній позиції відкритих і закритих складів збережено *a: *бат'їх* / *бат'ох*, *бат'ух*, *бат'їх*, *лампада*, *ліпа*, *мал'їна*, *Мар'їїа*, *сади'ти*, *слаба* ‘м'ява, безсила людина’, *стара* / *стар'її*, *наши'їл'ник*, *од'ежа*, *пал'їти* / *спал'увати*, *пам'ата'їу*.

У північних районах волинсько-поліського ареалу зафіксовано підвищення й огублення артикуляції [a] > [o] в ненаголошених відкритих складах у формах *пом'ата'їу* / *помита'їу* / *помнета'їу*, *ломпадка*, *хфорт'ух* / *хворт'ух*. У говірці с. Річиця Ратнівського району (суч. Ковельський р-н) маніфестовано перехід [a] > [o] у сильній позиції: *баба* ‘баба’, *пам'н'ати* ‘пам'яті’, *посочка*

‘пасочка’, на *Спóса* ‘на Спаса’, *мóти* ‘мати’, *мóком* ‘маком’, *брóт* ‘брат’, *жóба* ‘жаба’, *хóта* ‘хата’ тощо [4, с. 306].

У говірках Волинського Полісся зафіксовано й подальший ланцюжок підвищення [a] > [o] > [y] у формах *пум’атáйем* / *пум’етáйец’*:a / *пум’атáйю* / *зупум’атáйю* / *пум’етáйю* / *пумитáю* / *стумитáю*. С. Толстая звернула увагу на такі переходи й припустила, що вони становлять суцільний ланцюжок вокалічних зсувів, що дозволяє пояснити кожне окреме явище цього ряду певною спільною тенденцією, яка мала єдиний внутрішній імпульс див. рис 1. [4, с. 305, 309]:

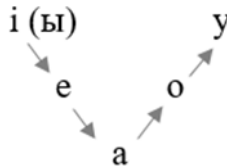

Рис. 1.

Отже, етимологічний **a* в сучасних говірках Волинського Полісся реалізований нелабіалізованим звуком заднього ряду низького підняття [a]. Рефлексація **a* не залежить від наголосу, у ненаголошеній позиції не зазнає суттєвих змін. Звук [a], що походить з **a*, так як звук [a] з **ę*, піддається тенденції до підвищення артикуляції [a] > [e]. У північній частині волинсько-поліського ареалу зафіксовано ланцюжок перезвуку [a] > [o] > [y].

Список використаних джерел:

1. Аркушин Г. Складанки-характеристики у західнополіських та суміжних говірках // *Український діалектологічний збірник*. Кн. 3. 1997. С. 75–81.

2. Залеський А. Континуанти праслов'янських *ę* та *a* після м'яких приголосних у говорах української мови // *Мовознавство*. 1970. № 3. С. 39–50.

3. Залеський А. М. . *Вокалізм південно-західних говорів української мови*. Київ, 1973. 156 с.

4. Толстая С. Вокализим полесских говоров в общеславянской перспективе // *Gwary mieszane i przejściowe na terenach słowiańskich. Rozprawy Slaawistyczne*. 6. Lublin, 1993. S. 303–309.

Коломієць О. В.

кандидат філологічних наук, доцент,

доцент кафедри слов'янських мов та журналістики

*Навчально-наукового інституту філології та журналістики
Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського*

**НА ПЕРЕТИНІ РІЗНИХ СВІТІВ: ДИЛОГІЯ
БОГДАНА БОЙЧУКА «НАД САКРАЛЬНИМ ОЗЕРОМ.
КОХАННЯ ПОЗА СВІТАНКОМ»**

Творчий шлях Богдана Бойчука – поета, прозаїка, перекладача, літературного критика – є відображенням життя на перетині різних світів української материкової й еміграційної та світової літератур. Співзасновник Нью-Йоркської групи, яскравий представник модерністської літератури ХХ століття, який народився в селі Бертники на Тернопольщині, пройшов тернистими шляхами українських емігрантів, а останні роки жив у Глен Спеї в США та в Києві, у своїх творах не тільки розширив географічні межі української літератури, а й витворив новий художній світ. Захоплення «тотальним театром», у якому мають місце всі мистецькі засоби: текст, візуальні електронні ефекти, музика, поезія, балет та художні картини; що констатує Богдан Бойчук у нотатці до роману «Над сакральним озером», утілюється в новому жанровому різновиді, за словами письменника, – «тотальному романі», де автор використовує «прозу, поезію, прозопоезію, театральні діалоги, фотографії, художні твори й перетасовування часу як текст» [1, с.3].

Художній світ, створений письменником крізь призму його уяви, утілено в тексті через образну картину, що представляє не автор-оповідач, а персонажі, наділені самостійністю, які часто

беруть на себе роль розповідача. Саме такий тип оповіді є характерним для діалогії Богдана Бойчука, що представлена романами «Над сакральним озером» та «Кохання поза світанком», написаними автором у 2004 – 2012 роках у Нью-Йорку.

Зосим є оповідачем першої частини діалогії «Над сакральним озером». Із перших сторінок твору саме він знайомить читача з його світом, детально описує звички, побут, називаючи власну віллу колибою (що наводить на думку про українське походження). Далі оповідач описує зустріч Зосима зі Світою, його захоплення красою цієї жінки на тлі озера. Таким чином героями цієї частини діалогії стають двоє закоханих, які на рівні підсвідомості розуміють, що вони були подружжям тисячу років тому, у часи майя і ацтеків, та жили в Мехіко. Богдан Бойчук будує незримі мости між віруваннями майя та карпатською демонологією, показуючи, як завдяки різним цивілізаціям здійснюється формування та деформація людей та визначаються їхні стосунки на тисячу років наперед.

Через сприйняття Зосима автор змальовує зародження його почуттів до Світи: від милування до пристрасного кохання, але ці почуття захмарюють спалахи недовіри, роздратування, які часом викликає Світа своєю зверхністю і навіть нахабністю. Усе це викликає у Зосима спомини, які породжує його підсвідомість: «Ці почуття перевтілювалися в марення, які довший час майже не покидали мене. Продовж днів я думав про ту жінку, а ночами марив про неї. В мареннях вона стояла потойбіч дзеркала, а я намагався дістатися до неї. Пропихав через дзеркало руки, щоб досягнути її...» [1, с. 7].

Досить цікавим персонажем роману є Світа, висока, красива, приваблива жінка, яка «мала рівне каштанове волосся, темно-сині очі й класичні риси обличчя, однак душа у неї черства... від неї віяло холодом. Час від час вона нервово сіпала правую брову...» [1, с. 25]. Усе це є відгомонам подій у минулому житті Світи, де вона втратила дитину та коханого.

У своїх спогадах оповідач повертається до марення, у якому він неначе потрапив на перехрестя минулого й майбутнього світів та несподівано зустрівся з жінкою, яка колись була його дружиною. Вона кричала, просила врятувати її, але

оповідач залишив її й пішов геть. Зосим зрозумів, що їхня зустріч із Світою була не випадковою, що ці марення є відлунням їх минулого життя на іншому континенті в іншому світі.

Роман наповнений незвичними асоціативними образами, має динамічний сюжет, конденсовані діалоги та контрастну кінцівку, завдяки ігровій манері письма його легко й цікаво читати. Разом із тим, письменник змушує читача задуматися над тим, чи близькість гарантує пізнання іншого, коли замість довіри виникає відстороненість, а внутрішня свобода перетворюється на ув'язнення в самотності [4].

Оповідачем другої частини діалогії «Кохання поза світанком» є Світана. Через її спогади ми дізнаємося про її минуле життя. Так читач дізнається про її кохання до Птахолова: «Я стояла за кущем і милувалася. Не знаю, чим я більше захоплювалася – хлопцем чи його співами. Я потихеньку підійшла до хлопця й захоплено пила його спів. У ту хвилину я усвідомила, що не зможу жити без нього. Я покохала його ще тоді, коли вперше почула його спів три роки тому. Він покохав мене також, я відчула це своїм еством. Ми були щасливі. Мали свій ліс, мали свій камінь, мали свої світанки і свої пісні» [2, с. 42].

Але в один час це кохання для Світани обривається, коли Птахолов несподівано зникає: «Кожного ранку я виходила на те саме місце, але хлопець не з'являвся більше. А до одруження з Птахоловом, на жаль, ніколи не дійшло» [2, с. 74]. Коли Світана зустріла Зотца, у ній «нуртували протилежні почуття»: кохання до Птахолова й бажання бути з ним, а з іншого боку – страх перед його лісовим життям; і її захоплення багатством, красою та пишними будовами міста, у якому жив Зотц. Її приваблювала слава останнього. Вагання Світани тривали декілька тижнів, поки несподіване зникнення Птахолова не примусило її відчутти безнадійну втрату кохання. Вона щоранку ходила у ліс, шукала і кликала його.

Далі доля Світани, на перший погляд, складається щасливо. Вона погоджується на шлюб із Зотцем (який в майбутньому реінкарнується в Зосима), у них народжується донька. Та життя дівчинки опиняється під загрозою: Зотц, який прагне слави, приносить у жертву свою доньку. У Світани, яка втрачає через Зотца і коханого Птахолова, і доньку, назавжди зароджується

почуття ненависті й злоби та бажання помститися йому за ці втрати. Через внутрішній монолог героїні Богдан Бойчук передає складні психологічні процеси в її свідомості. Елементи роздуму стають частиною розвитку сюжетної лінії.

Своєрідною символікою у творі наділене священне озеро, води якого снилися Зосиму як генетична пам'ять про обряд жертвоприношення. На його березі Зосим уперше зустрів невідому жінку, озеро присутнє і в спогадах Світи. Озеро стає місцем жертвоприношення ацтецькому богові дощу Чакові доньки Світани й Зотца.

Таким чином, у дилогії Богдан Бойчук робить спробу переглянути сучасні точки зору на важливі суспільні проблеми: що породжує нерівність, де межа між моральністю та аморальністю, у чому сутність щастя тощо. Герої дилогії отримують в іншому часі та просторі шанс «другого народження». Зміна поглядів й місця спостереження, своєрідне дистанціювання від подій минулого, у якомусь сенсі відстороненість, дають можливість їм та читачу переоцінити сприйняття світу, переосмислити систему суспільних цінностей.

Список використаних джерел:

1. Бойчук Б. Над сакральним озером : роман. Київ : Факт, 2006. 232 с.
2. Бойчук Б. Над сакральним озером. Кохання поза світанком. Київ : Піраміда, 2015. 216 с.
3. Бойчук Б. Спомини в біографії. Київ : Факт, 2003. 200 с.
4. Капленко О. Наратив як модель світу: структурна побудова і проєкція на художній текст. *Слово і час*. 2003. № 11. С. 10–16.
5. Моренець В. Богдан Бойчук. *Слово і час*. 1997. № 10. С. 32–33.
6. Ревакович М. Нью-Йоркська група: антологія поезії, прози та есеїстики Львів, 2012. С. 152–153.

Сокол Г. Р.

*кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри філології та перекладу
Івано-Франківського національного технічного університету
нафти і газу*

**ОБРАЗИ УКРАЇНСЬКИХ ХЛІБОРОБІВ-ОРІЇВ
У ПОВІСТЯХ ГАЛИНИ ЖУРБИ ТА
В РОМАНІ УЛАСА САМЧУКА «ВОЛИНЬ»**

Центральною проблемою творів як Г. Журби, так і У. Самчука є проблема пошуків національної ідентичності – усвідомлення волинськими селянами, підданими Російської імперії, своєї самості. Найбільша цінність для українського селянина завжди була земля. Саме волинську землю, її красу та щедрість, а також прагнення селян заволодіти нею та водночас їхню цілковиту залежність від цієї годувальниці зображують Г. Журба та У. Самчук. То ж особливої уваги заслуговують образи селян, що працюють на цій землі.

Земля потребує справжнього господаря, такого як старший Довбенко в романі У. Самчука: «Зросту Матвій великого... Постать його потужна, міцно збудована, «яких сьогодні вже немає». Робота в його руках горить. Ступить – земля гнеться. Ударить кулаком – довбні не треба. Дуб дубом мужик» [5, с. 19]. Матвій Довбенко, як і дід Захар із повістєвого циклу Г. Журби, шанує землю, вивіряє нею всі життєві цінності. Бо вона для селянина – основа не тільки фізичного буття – вона є підвалиною буття духовного. Персонажів У. Самчука й Г. Журби єднає перш за все антеїзм як потужний духовний зв'язок із землею. Саме ця риса національного характеру є передусім спільною для Матвія Довбенка та Захара Палія, вона становить у їхніх індивідуальних характерах міцне, сформоване ядро – адже «ядро характеру – це насамперед соціально-моральна спрямованість, світогляд, а також і широта та інтенсивність психічних функцій – пізнавальних, емоційних і вольових» [6, с. 35].

Міркування про землю не покидають Довбенка, коли він дивиться на суміжну нивку сусіда: «Думка про неї вже не

виходить з Матвієвої голови, хоча ціна її, мабуть, куслива. Рубельків круглих із п'ять сотень закотить. Але не купити її, це значить краще не жити» [5, с. 21]. І він відмовить собі у всьому, та найболючіше для нього те, що й діти його не матимуть якийсь час найнеобхіднішого, поки він не сплатить усі борги... Клопоти про землю переповнюють і персонажа Г. Журби – Захара: «Хочби ще десятинок зо дві. Хочаб на єдненьку стягнулися. Мужик без землі, мов те деревце без коріння, – як не поливай – всохне. Най в одній полатаній сорочці, аби землі більше. З землі випрядеться й сорочка. Ти до неї руками, ласкаво як до дитини, приголубиш, поплакаєш, а вона тобі впятеро, вдсятеро» [2, с. 21]. Палій твердо знає: «Земля любить правду і по-правді дає. Земля сама правда і другої мені не тра» [2, с. 21].

Увінчалися нарешті успіхом пошуки героя У. Самчука – Матвія, який знайшов згодом землю в селі Тилявка. Відразу після Великодніх свят всі Довбенки та ще кілька родин односельчан переїхали на нове місце. «Життя йшло тверде. Багато праці, небагато харчів» [5, с. 156]. Всі переселенці розпочинали нове життя з нуля, вони придбали тільки омріяну землю: «Уздовж шляху, справа й зліва, ростуть нові оселі. Уздовж шляху постають мури, стовпи, крокви. Уздовж шляху витикаються з ґрунту деревця, що нагадують звичайні патики» [5, с. 170]. Важка ціна землі, що «мов спрагла коханка, звабливо розпускає свої принади, що по них досхочу йдуть коханці і сиплють плодом, потом, молитвою. Роди велике, непорочна! Роди, прамати всіх родів!» [5, с. 180]. Але ця ж сама земля водночас – найбільший сум простого селянина, бо йому вона дістається в найменшій мірі, завжди в останню чергу, а платить він найдорожчу ціну. Праця коло землі для селянина – особливий ритуал, тому в повісті «Зорі світ заповідають» старший Палій навчає молодшого й вони спільно творять це священнодійство – батько і син: «Дід ішов передом, клав перший покіс. За ним батько стелив другий ряд свіжої травиці. В полотняних холошах, в розхристаних сорочках. Обидва високі, плечисті, тільки дід кремезніший, більше подавався вперед. Коси дзвонили. Отава покірно стелилася під ноги. Смерк м'якко втулював в себе обриси їх статів» [2, с. 34].

Дуже схожа картина змальована й у романі «Волинь» У. Самчука: «Обидва, наперед батько, а за ним син, зайшли в покіс і з «Боже поможи» розмахнулися. Батько клав покіс рівно і методично, мов по ниточці, син вже дорівнював до його розмаху вширіль і вздовж, але його покіс був значно гірший, ніби поломаний і рахітичний. Грубі стебла вівса-зеленяка покірно клалися перед ними, їх очі уважно стежили за лінією, м'язи їх рук напиналися, груди широко здіймалися з ритмом помаху грабок» [5, с. 604]. Такою ж любов'ю до землі та вмінням працювати на ній сповнений і голова родини Паліїв, адже ніхто не вмів так сіяти, як він, і сусіди часто просили Захара засіяти їм поле, щоб одержати хороший урожай: «Хліб сходить собі зеленим оксамитом, достоював золотом щирим, не вилягав, мав повний, важкий колос і град його не чіпав» [2, с. 21]. Односельчани не раз говорили: «Знає старий якусь молитву промовляти, як сіє і рука вже така» [2, с. 22].

Г. Журба, й У. Самчук вимальовують головних персонажів настільки правдиво й органічно, що читач має можливість побачити й зрозуміти за вчинками, цінностями й уподобаннями героїв переконання та погляди самих письменників, адже «в художньому творі образ створюється відповідно до естетичних принципів, якими керується автор» [4, с. 45]. Два господарі – Григорій та Матвій – роди яких з діда-прадіда у важкій праці на землі вирощували хліб, мають однакове ставлення до чужого майна й не зазіхають на дармівщину з розкрадених панських маєтків. Коли односельчани нищили графський маєток та розкрадали майно, Палія охопили дивні відчуття: «І Григорові чомусь зробилося бридко. Чому, не міг збагнути» [3, с. 263]. В чомусь він розумів і не засуджував їх: «Але ті нав'ючені всячиною люди були йому осоружні» [3, с. 264]. Тому коли його Настка захотіла також разом з іншими піти до маєтку – впевнено промовив: «Най хто хоче, бере, а мені не треба» [3, с. 265].

Щось подібне відбувалося і в родині Довбенків. З дитячої цікавості подався до панського будинку Володько, бо ніколи раніше не бачив його. Там на жадібного до знань хлопця чекала найбільша спокуса – книги. Володько не встояв: «Але, підходячи додому, він більше відчував, як розумів, що цього вчинку батько не похвалить» [3, с. 234]. Син поділився таємницею з Настею і

вона принесла з маєтку столик. Реакція Матвія була передбачувана і строга: «Чи ж тобі не сором? Зараз мені віднеси оту непотріб туди, де взяла! Чуєш? Щоб я й сліду від цього не бачив! Бо як візьму попругу, то я тебе навчу...» [5, с. 235]. Саме такі вчинки характеризують обох господарів, Матвія Довбенка та Григорія Палія, більше ніж будь-які слова. Адже «якщо мова йде про особистість, то насамперед говоримо про соціальну якість людини, про її свідомий вибір позиції стосовно найважливіших проблем життя» [6, с. 43]. В. Фащенко справедливо підмітив, що «у характері як конкретній цілісності, є «ядро» і «оболонка», відносно стале і постійно змінне» [6, с. 34]. Характери Матвія та Захара як міцне, сформоване «ядро». Григорій Палій в кінці діалогії – також цілісна особистість з власними переконаннями та поглядами, а Володько перебуває у стані важкого пошуку істини. «Ядро характеру – це насамперед соціально-моральна спрямованість, світогляд, а також і широта та інтенсивність психічних функцій – пізнавальних, емоційних і вольових» [6, с. 35].

Духовні цінності головних героїв обох письменників також співпадають – в обох родинах шанують Бога: «Без Бога мужик порожнеча. Як ото клуня без снопів чи засіки без зерна» [5, с. 30]. Авторитет батьків в цих родинах беззаперечний, а найбільшим багатством вважають землю. Саме такі сім'ї завжди були «осердям і опорою українського світу» [1, с. 213], тому що там свято берегли традиції, які старше покоління передавало своїм нащадкам. Закоріненість духовного й фізичного буття персонажів обох авторів у любові до землі надає Довбенкам і Паліям гордого аристократизму господаря власної долі, що не стане легким перекотиполем під вітрами історії шукати нової батьківщини.

Список використаних джерел:

1. Андрусів С. Модус національної ідентичності: Львівський текст 30-х років ХХ ст. Львів: Львівський національний університет імені Івана Франка, 2000, Тернопіль: Джура, 2000. 340 с.
2. Журба Г. Зорі світ заповідають... Львів, 1933. 128 с.
3. Журба Г. Революція йде. (Хроніка одного села; Ч.ІІ). Львів, 1937. Т.2. 272 с.

4. Кирилюк З. Характер – основа образу літературного героя. Всесвітня література та культура в навчальному закладі. Укр. 2000. № 5. С. 45–48.

5. Самчук У. Волинь. Острог–Львів, 2005. 632 с.

6. Фащенко В. У глибинах людського буття : Літературознавчі студії. Одеса, 2005. 640 с.

Шеремет А. В.

*аспірант кафедри документознавства та методики навчання
Університету Григорія Сковороди в Переяславі*

*Науковий керівник: **Навальна М. І.***

доктор філологічних наук,

*професор кафедри документознавства та методики навчання
Університету Григорія Сковороди в Переяславі*

ЛЕКСИКА НА ПОЗНАЧЕННЯ ОСІБ ЖІНОЧОЇ СТАТИ В УСНОРОЗМОВНИХ СТИЛЯХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Протягом ХХ століття уснорозмовні стилі були мовною периферією, на яку лінгвостилісти витіснили фемінативи. Насиченість фемінативами є одним із факторів внутрішньомовного розвитку цього стилю: «Орієнтація на розмовну мову, пошук експресивно й емоційно насичених компонентів спричиняє до функціональної активізації позалітературної лексики (територіальні й соціальні жаргонізми), зниження дистанції між літературним і розмовним узусом (продуктивність творення універбів і фемінативів), впливає на динаміку літературної норми і становлення норм функціональної, що зумовлює творення дублетних форм на вісі: мовний – мовленнєвий узус» [4, с. 113].

Як зазначає Л. П. Кислюк, словянські мови мають різні традиції творення назв жінок: так, у польській, чеській, словацькій та болгарській вони виникають необмежено, послідовно і регулярно. Проте, у східнослов'янських мовах, російській та білоруській, фемінативи передусім вживаються в розмовному стилі, а літературна норма обмежує їх продукування: наприклад, «*жінка-космонавт, а не космонавтка*» [2, с. 114].

В українському ж мовотворенні, панує тенденція до активізації творення назв жінок з використанням питомих, типологічних елементів: форм на **-тельк-а**, **-и(є)н-я** (О.Д. Пономарів, М.Ю. Федурко, І.І. Ковалик). Такі процеси є ознакою націоналізації лексики [4, с. 116].

Як свідчить М.П. Брус, назви для позначення жінок наразі виходять на рівень загальноживаних слів і стають стилістично нейтральними. За даними дослідниці, корелятивні пари іменників чоловічого і жіночого родів виникли ще у праслов'янській мові, хоча історично, за часів колонізації України, корелятивні іменники були закономірно і широко уживані в розмовному і діалектному мовленні; натомість у літературному дискурсі елементи розмовного стилю були обмежені. Проте народно-розмовна мова стала основою літературної, «і постійно живить її, а також забезпечує відновлення питомих ресурсів» [1, с. 286]. Процеси виникнення і функціонування парних іменників виникли з її стихії і усталилися, отже «фемінізацію слід трактувати перш за все як лінгвально зумовлене явище» [1, с. 286].

Співвідношення питомих і запозичених лексем, наразі протиставляються стилістично. Такі лексеми, як *мадам*, *леді*, *місіс*, *дама*, *панна*, а також з іншомовними морфемами **псевдо-**, **супер-**, **екс-** належать до урочистого, книжного стилю і можуть уживатися в літературній мові, той час як *жінка*, *баба*, *невістка* мають знижене забарвлення, асоціюються з розмовним стилем. У той же час дослідниця зазначає, що слова іншомовного походження є стилістично більш «строгими» ніж питомі українські слова: *феміна* – *жінка*, *міс* – *красуня*, *путана* – *повія*, тож можна охарактеризувати іншомовні та питомі фемінативи «як книжні й розмовні, згрубіло-зневажливі й лагідно-пестливі, активні й пасивні» [1, с. 66].

Використання фемінативів у розмовному стилі спрямовано на забезпечення невимушеної комунікації у побутовій і професійній сферах. Найпоширенішими є стилістично нейтральні лексеми загального ужитку, що ж до стилістично маркованих, передусім використовуються «здрібніло-пестливі, згрубіло-зневажливі, просторіччя, жаргонізми, діалектизми, рідко використовується абстрактна, застаріла, нова, іншомовна лексика» [1, с. 269]. М. П. Брус відокремлює такі стилі, як розмовно-побутовий – де

фемінативи називають жінок за міжособовими стосунками та господарсько-побутовою і ремісничою діяльністю та використовують всі лексичні засоби, наявні у мові – та офіційно-розмовний – назви жінок за кваліфікацією, посадою, виконуваними функціями і характерне тяжіння до офіційно-ділового стилю.

Л. П. Кислюк також говорить про суспільне упередження щодо фемінативів, що пояснює «відчуттям їхньої незвичності, оказіональності» [4, с. 116], проте не ставить під сумнів потребу в таких лексичних одиницях. Доказом цього авторка називає варіантність утворень: «*мітингувальниця – мітингарка; директорка – директриса, директорша; плавчиня – плавчиха; продавчиня – продавниця, продавиця*» [116]. Слова на кшталт *директорша, продавиця* запозичено з російської мови, сучасні норми української мови відкидають їх. Відтак, дослідниця вважає за потрібне використання номінацій, утворених за допомогою питомих морфем, як-от *директорка, продавчиня*. При цьому «ступінь розмовності варіанта залежить від позамовних чинників, традиції, узвичаєності певного слова» [4, с. 116].

З іншого боку, М.О. Вакуленко вказує на нечіткість категорії роду в українській мові: «виражається закінченням, яке синкретично поєднує в собі значення роду, числа й відмінка, а в знахідному відмінку (для іменників чоловічого роду) – ще й ознаку істоти/неістоти. [...] закінчення «-а» є граматичною ознакою [...] іменника жіночого роду в називному відмінку однини (мова, журба); іменника чоловічого роду в родовому відмінку однини (чоловіка, косинуса); іменника чоловічого роду в знахідному відмінку однини, який позначає істоту (кота, пса); іменника середнього роду в родовому відмінку однини (села, озера); іменника середнього роду в називному відмінку множини (села, озера); іменника спільного роду в називному відмінку однини (староста, гультіпака)» [2, с. 87-88]. Крім того, з чоловічим родом дієслів у минулому часі узгоджуються питальні і вказівні займенники: «*той, хто це зробив; ніхто не міг цього знати*» [2, с. 87]. У використанні іменників загального роду дослідник вбачає слідування тенденції до зникнення родів (які граматично відсутні в багатьох європейських мовах). Відтак, в номінаціях звань, професій, посад (*професор, доцент, викладач, [...] філолог, спеціаліст [...]*) і т.д. він вважає доречним

збереження форм загального роду і уникнення фемінативів, адже це «підкреслює те, що жінки здобувають ступінь, звання, посаду чи професію саме завдяки своїм професійним якостям» [2, с. 88].

Отже на думку М.О. Вакуленко, виділення статі (а разом з тим і вживання фемінативів) не відповідає стилю офіційних документів, проте у розмовному це стає «не тільки виправданим, а й бажаним, оскільки збагачує мову і точніше відображає індивідуальність описуваної особи: [...] *випускниця, улюблениця, танцівниця, вчителька, [...] дисертантка, господиня, філологиня, фотографиня*» [2, с. 88].

Список використаних джерел:

1. Брус М. П. Фемінитиви в українській мові: генеза, еволюція, функціонування : монографія. Івано-Франківськ : ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника», 2019. 440 с.

2. Вакуленко М. О. Декілька зауваг щодо фемінитивів в українській мові. Вісник НАН України. 2018. № 1. С. 86-89.

3. Кислюк Л. П. Жінка-космонавт чи космонавтка? (до проблеми норми творення назв осіб жіночої статі). Л. Кислюк. Культура слова. 2013. Вип. 78. С. 114-118.

4. Кислюк Л. П. Словотвірний потенціал запозичень у сучасній українській літературній мові (на матеріалі англійських та німецьких запозичень). Текст : дис... канд. філол. наук: 10.02.15. Кислюк Лариса Павлівна; НАН України, Ін-т мовознав. ім. О. О. Потебні. Київ. 2000. 238 арк. рис.: – арк.153-166.

5. Шевченко Л. І. Лариса Іванівна Шевченко: горизонти модерної лінгвістики. Уклад. Д.В. Дергач, Д.Ю. Сизонов. Київ: ВПЦ "Київський університет", 2014. 317 с.

НАПРЯМ 2. РОМАНСЬКІ, ГЕРМАНСЬКІ ТА ІНШІ МОВИ

Бережна М. В.

*кандидат філологічних наук,
доцент кафедри перекладу та слов'янської філології
Криворізького державного педагогічного університету*

МОВЛЕННЄВИЙ ПОРТРЕТ АЛІСИ ЗА АРХЕТИПОМ «АМАЗОНКА» У ФІЛЬМІ Т. БЕРТОНА *ALICE IN WONDERLAND*

У роботі розглядаємо особливості формування мовленнєвого портрета кіно персонажа за психологічним архетипом «Амазонка». За основу визначення основних психологічних рис персонажів групи взято класифікацію В. Шмідт (2007). Розвідка є частиною комплексного дослідження цілісної системи психо-лінгвістичних кіноархетипів найбільш прибуткових фільмів ХХІ сторіччя. Роботу виконано на матеріалі фентезі-фільму Т. Бертона *Alice in Wonderland* (2010р.) за однойменною книгою Л. Керрала.

Вважаємо, що кінематограф є дієвим засобом впливу на масову свідомість, а моделі, за якими побудовані діалоги у фільмах обраної групи, є загальнозрозумілими та прийнятними для широкого загалу реципієнтів, незалежно від країни, культури, мови, віку та інших соціальних характеристик. У роботі проаналізовано особливості мовлення Аліси Кінслі, загальним обсягом 193 репліки.

За класифікацією В. Шмідт відносимо Алісу до архетипу «Амазонка» [1, с. 48], для якої визначальними рисами є такі:

- Бертонівська Аліса феміністка і буде відстоювати своє право на рівність з чоловіками наперекір суспільному осуду;
- вона прийде на допомогу іншим попри смертельну небезпеку для себе самої;
- вона любить подорожувати та досліджувати нові землі;
- вона не боїться провести ніч на самоті просто неба;

– найбільший її страх – не бути здатною подбати про себе (фізично чи фінансово);

– вона завжди прийме виклик від чоловіка і не відступиться, поки не переможе;

– вона цінує жіночу дружбу, але має більше друзів серед чоловіків;

– вона керується інтуїцією частіше ніж логікою;

– вона настільки сконцентрована на досягненні мети, що може сприйматися як байдужа і відчужена.

Отримані результати свідчать, що для мовленнєвого портрета Аліси характерні:

1) окличні речення у поєднанні з апелятивами для привернення уваги адресата чи для формування директивів;

2) декларативи у формі окличних речень для емпатизації сенсу, а також при висловлюванні сильних емоцій таких як подив, гнів, роздратування, розпач;

3) прямі реквестиви, які вимагають відповіді від співрозмовника для просування сюжетних ліній;

4) прямі та непрямі директиви як засіб реалізації лідерської функції персонажа;

5) складні речення з причинно-наслідковим зв'язком для демонстрації логіки мислення.

У мовленні Аліси майже відсутні оцінні лексеми як із негативним, так і з позитивним значенням, відповідно характерною є стриманість у висловлюваннях і оцінках; майже однакова частотність займенників першої особи однини та другої особи однини й множини демонструє з одного боку самодостатність, незалежність персонажа, вміння покладатися у першу чергу на себе, а з іншого боку – піклування про інших, альтруїзм та концентрацію на потребах співрозмовника.

Список використаних джерел:

1. Schmidt V. The 45 Master characters. Cincinnati, Ohio: Writers Digest Books, 2007. 338 p.

2. Alice in Wonderland / Аліса в країні чудес (2010). Режим доступу <https://toloka.to/t100446>

Орел І. І.

*докторант кафедри германської і фіно-угорської філології
імені професора Г. Г. Почепцова
Київського національного лінгвістичного університету*

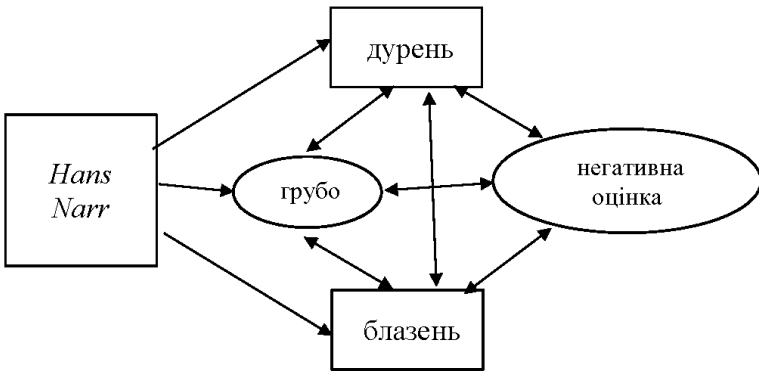
СЕМАНТИЧНІ ГРАФИ ЯК МОДЕЛЬ ВІДОБРАЖЕННЯ ЗМІНИ СЕМАНТИКИ ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ НА ПОЗНАЧЕННЯ СТЕРЕОТИПІВ

Представлення інформації про структуру значення одиниць мови за допомогою семантичних графів, які об'єднуються у семантичну мережу, представляє, на наш погляд, значний інтерес, оскільки схематичне зображення структурних компонентів фразеологічного значення (далі – ФЗ) на різних етапах (у діахронії) використання ускладнених мовних знаків полегшує аналіз семного та семемного наповнення ФО. Так як фраземи відображають НКІ, особливості менталітету носіїв мови, то адекватне розуміння ФЗ сприятиме покращенню і полегшенню міжкультурної комунікації, що визначає актуальність дослідження. Метою розвідки є виявлення потенцій семантичних графів для вивчення семантичного розвитку ФО. Матеріалом дослідження обрано німецькі ФО на позначення стереотипів.

Семантичні графи відображають фрагмент знань і представляють відношення між семантичними компонентами [1; 2; 3]. У межах нашої розвідки будуватимемо семантичні графи за такою схемою: 1) вершиною обирається ФО на позначення стереотипу; 2) відношеннями до обраної вершини є семи ФЗ, виявлені за допомогою фразеографічних джерел (на основі денотату і конотату); 3) семний і семемний аналіз проводиться з урахуванням ознак образу або пресупозиції, покладеної у основу внутрішньої форми ФО.

Наприклад, автостереотип «дурень» представлено низкою ФО із стержневим компонентом *Hans*. У діахронічному розгляді ознаки образу внутрішньої форми ФО змінюються. Модифікація ознак образу, їх оцінки сприяє зміні ФЗ (на рівні диференційної, потенційної та градуальної сем).

Ім'я *Hans* було поширеним серед незаможних селян і бюргерів, через що мало негативну конотацію. У лайливому значенні «дурень, блазень» вживається з XV ст. – *Hans Narr* [5].

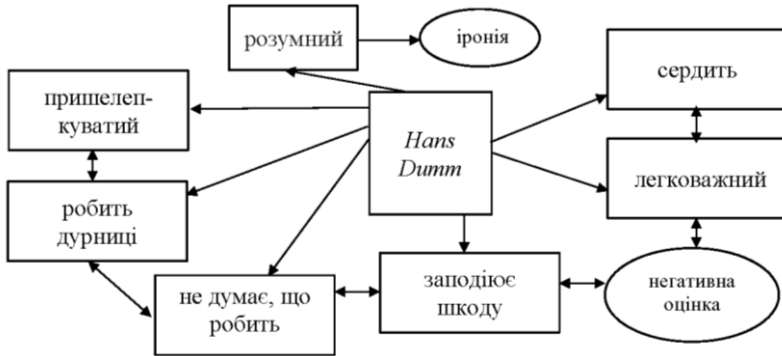

Згодом образ Ганса зустрічається у шванку «Der gescheite Hans» (розумний Ганс), датованого другою половиною XVII ст., який розповідає про хлопця на ім'я Ганс, що постійно діяв не розумно (голку поклав у сіно на возі, і не міг її потім знайти; шмат сала доправляв додому, прив'язавши до хвоста коню, через що сало з'їли собаки тощо) [4]. У 1812 році шванк був опрацьований братами Грім і покладений у основу казки «Hans Dumm» [7]. У ході аналізу образу Ганса на основі текстів шванку і казки братів Грім виокремлюємо такі його ознаки: брак розуму (пришелепкуватий); робить дурниці; заподіює шкоду; не думає, що робить; легковажний; сердить (матір, наречену). Звернемо увагу, що назва шванку містить компонент *gescheite* – розумний, що свідчить про іронічне ставлення до головного героя. Тобто, різко негативна оцінка відсутня. Шванк висміює нерациональність Ганса, але не осуджує його за це. Образ Ганса у тексті шванку має комічне зображення.

Проте казка змінює структуру образу. У казці всі бажання дурня здійснюються (захотів одружитися з принцесою і мати з нею дитину; після покарання забажав отримати хороший корабель, палац на березі моря тощо – все збулося; у кінці казки став королем) [7]. Існує декілька версій казки про Ганса, кожна з яких доповнює фольклорний образ новими ознаками [10].

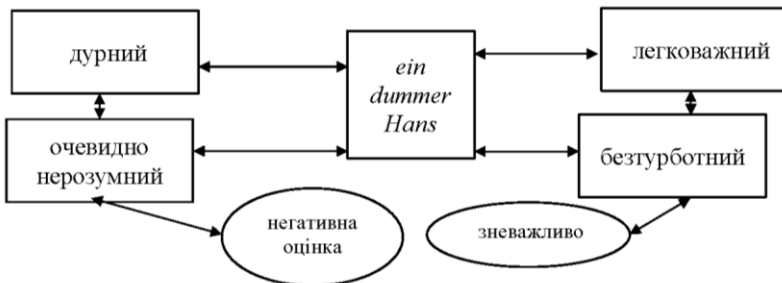
Ознаки образу Ганса у казках – бідний; активний і нахабний (дошлюбні стосунки з принцесою; прийшов до церкви разом із заможними городянами); гидкий (зовнішність); відразливий (у казці – має горба); дурний, наївний (продавав тканину статуї у церкві); щасливчик (отримав, що хотів); високий соціальний статус [7; 10].

Hans Dumm (вживається з поч. XIX ст.)

ФО *ein dummer Hans* на позначення стереотипу «дурний» використовує окремі ознаки аналізованого образу, які пройшли етап відповідної категоризації. ФЗ, що зафіксовано у словнику Й. Кампе, – дурний, очевидно нерозумний, легковажний, безтурботний чоловік [8, с. 233; 11, с. 69].

ein dummer Hans (XIX ст. Кампе Й.)

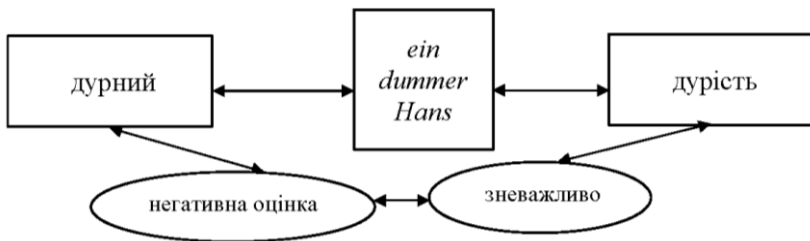

Сучасні фразеологічні словники пропонують значення ФО – бути дурнем, але з маркуванням (застаріл.). Словник Duden [6] зазначену ФО вже не фіксує.

Словник «*Deutsche Sprichwörter und Redewendungen im Sprachwandel. Online-Lexikon zur diachronen Phraseologie des Deutschen in neuhochdeutscher Zeit*» [9] пропонує значення «дурень», «дурість». Частота вживання у сучасній німецькій мові нульова [там само], що означає про практичне зникнення ФО.

OldPhras (до XXI ст.)

Отже, побудовані семантичні графи відображають зміни семного складу ФЗ на позначення автостереотипного уявлення про інтелектуальні характеристики людини у діахронічному розрізі. Зміна ознак образу, зміна оцінки категоризованих ознак стереотипізованого образу впливає на модифікацію ФЗ. Накладання графів, аналіз типів відношень у графах, зміни їх оцінок у діахронічній послідовності виявляє відмінності у структурі ФЗ, що пов'язуємо зі зміною вибору ознак образу внутрішньої форми, які послуговували мотиватором фразеологічного семіозису.

Перспективи подальших розвідок вбачаємо у побудові семантичних графів ФЗ ускладнених мовних знаків на позначення стереотипів, що утворилися на основі пресупозиції.

Список використаних джерел:

1. Апресян Ю. Избранные труды. Том II. Интегральное описание языка и системная лексикография. Москва: Школа «Языки русской культуры». 1995. 767 с. URL: <https://books.google.com.ua>

2. Пирс Ч. С. Принципы философии: в 2 т. Пер. с англ. В. В. Кирющенко, М. В. Колопотина. СПб.: С.-Петербург. филос. Общесво. Т. 2. Серия «Горизонты феноменологии». 2001. 313 с.
3. Хомский Н. Язык и мышление. Монография. Издательство Московского университета. 1972. 126 с.
4. Der gescheite Hans. URL: https://de.wikipedia.org/wiki/Der_gescheite_Hans
5. Deutsches Wörterbuch von Jacob Grimm und Wilhelm Grimm. URL: <https://woerterbuchnetz.de/?sigle=DWB#1>
6. Duden. Redewendungen: Wörterbuch der deutschen Idiomatik. URL: <https://www.twirpx.com/file/1822896/>
7. Hans Dumm. URL: https://de.wikipedia.org/wiki/Hans_Dumm
8. Morgenblatt für gebildete Leser. Том 38. Выпуск 59. 1844. URL: <https://books.google.com.tr/books?id=pJ5KAQAAMAAJ&pg=RA2PA233&lpg=RA2-PA233&dq=was+bedeutet+ein+dummer+hans&source=bl&ots=Ju6HGTrs-f&sig=ACfU3U13TOHgLf0-dzwEh5L0amXGoNuL-Q&hl=uk&sa=X&ved=2ahUKEwii6Jqds8fyAhUmgP0HHfBzBC8Q6AF6BAGPEAM#v=onepage&q=was%20bedeutet%20ein%20dummer%20hans&f=false>
9. Online-Lexikon zur diachronen Phraseologie des Deutschen in neuhochdeutscher Zeit (OldPhras). URL: <https://www.oldphras.net/>
10. Wie sagt man noch? Der dumme Hans. URL: <https://www.wie-sagt-man-noch.de/maerchen-lesen/2897/der+dumme+hans.html>
11. Wörterbuch der deutschen Sprache. Veranstatlet herausgegeben von Joachim Campe. Braunschweig. 1808. Band 2. 1118 S. URL: https://books.google.com.tr/books?id=Fv4CEgyg_v0C&pg=PA545&lpg=PA545&dq=ein+dummer+Hans+bedeutung&source=bl&ots=JjyhDwHI43&sig=ACfU3U2gBk6tCa1D9oJmUU3tseSiSR-1tg&hl=uk&sa=X&ved=2ahUKEWjek86fq8fyAhVkJvEDHaw3CQCQ6AF6BAGTEAM#v=onepage&q=ein%20dummer%20Hans%20bedeutung&f=false

НАПРЯМ 3. ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВО

Бессараб О. В.

кандидат філологічних наук,

в. о. завідувача кафедри східної філології

*Навчально-наукового інституту філології та журналістики
Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського*

Арнаутова А. Р.

старший викладач кафедри східної філології

*Навчально-наукового інституту філології та журналістики
Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського*

Емірамзаєва А. С.

старший викладач кафедри східної філології

*Навчально-наукового інституту філології та журналістики
Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського*

СТАНОВЛЕННЯ КРИМСЬКОТАТАРСЬКОЇ ПЕРЕКЛАДАЦЬКОЇ ТРАДИЦІЇ У ПЕРІОД ДЕПОРТАЦІЇ

У пропонованій статті, яка є продовженням дослідження матеріалів з історії розвитку кримськотатарського перекладознавства, розглянуто процеси, що сталися у період депортації, а також шляхи та етапи відновлення, відродження і становлення кримськотатарського перекладу в контексті перекладених творів, формування нової кримськотатарської перекладацької школи та етапи її розвитку. Науково-методологічною базою нашого дослідження стали роботи провідних істориків, літературознавців, мовознавців, котрі займалися загальними питаннями перекладу й перекладознавства.

Як відомо, в останні роки на материковій Україні вживаються заходи щодо збереження й розвитку кримськотатарської мови. Це стало причиною народження нових проєктів і відновлення призупинених. Одним із тривалих проєктів, що втратив

свою актуальність, став перехід кримськотатарської писемності на латинську графіку. При обґрунтуванні рішення про перехід на латинську графіку бралися до уваги такі факти: відкриття спеціальності «Кримськотатарська мова і література» у Київському національному університеті у 2014 році, з моменту окупації кримського півострова російською армією, початок роботи Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського на території материкової України у 2016 році та відновлення роботи кафедри «Кримськотатарської та східної філології». Викладачі кримськотатарської мови та літератури, які працювали у відриві від Криму, зіткнулися з великими труднощами. Групи студентів, що набираються щорічно, складаються переважно з не носіїв. У 2019 році було видано 3 підручники на латинській графіці, запропонованій групою вчених у проєкті 2012 року, з різними методиками. Для підготовки кваліфікованих фахівців виникла необхідність у розробленні нових програм, що включають необхідні предмети, і складанні відповідних їм нових навчальних посібників. Одними з нових предметів у складі університетських програм є предмети, пов'язані з кримськотатарською перекладацькою діяльністю. На превеликий жаль, до 2014 року цей напрямок мало вивчено, а наявні дослідження поверхові і фрагментарні.

Пропонована стаття є продовженням зробленої нами спроби дослідження історії розвитку перекладу в кримськотатарській мові. У першій статті, на основі періодизації історії літератури, представленої Різою Фазиловим і Сафтером Нагаєм, ми розглянули такі періоди: 1) давній період кримськотатарської літератури / доба давньої кримськотатарської літератури; 2) золотоординський період кримськотатарської літератури / кримськотатарська література за часів Золотої Орди (1239–1428); 3) ханський період кримськотатарської літератури (1428–1783); 4) доба російського нашестя (захоплення) / література занепаду (1783–1883); 5) література доби Відродження (1883 – приблизно 1917); 6) кримськотатарська радянська література / література радянського періоду (1921–1944).

У цій статті вважаємо за необхідне продовжити дослідження і розглянути наступний літературний період, а саме: кримськотатарську літературу періоду депортації (1944–1987).

У перші роки депортації чисельність кримськотатарського населення скоротилася майже на 50 %. Народ перебував на межі вимирання, тому було не до думок про національний, соціально-політичний і культурний розвиток. Описуючи цей період, літературознавці виділяють 13 років застою. Більшість письменників, учителів, інтелігенції загинула на фронті, а ті, хто вижив, разом з усім народом боролися з голодом і хворобами. Ці страшні 13 років безвиході і страждань залишили свій відбиток в історії, культурі і літературі кримськотатарського народу, не говорячи вже про переклад художнього тексту або будь-які інші публікації.

Варто згадати твір єдиного автора Ідріса Асаніна, який у віці 17-18 років був перевезений у район Мітан Самаркандської області. Тисячі людей помирали від хвороб і голоду, і нікому було ховати померлих. Босі й голодні, осиротілі діти змушені були жебракувати, щоб вижити. Молодий Ідріс Асанін у своїх віршах описував усе, що бачив і переживав. Свої вірші він давав читати людям, які були поруч.

Лише у 1957 році, після того як запрацювала газета «*Lenin bayrağı*» («Ленин Байрагы») / «Ленінський стяг», кримськотатарські письменники, переживши тяжкі часи, відновили свою творчу діяльність [3]. Першим слід згадати Раїма Тинчерова (1908–1973), який почав роботу в цій газеті з самого її відкриття і працював там до кінця свого життя. Раїм Тинчеров був відомим письменником і талановитим перекладачем. З-під його майстерного пера вийшли переклади творів відомих класиків європейської та російської художньої літератури (зокрема твори Максима Горького). Завдяки його перекладам кримськотатарський народ мав можливість познайомитися з безліччю творів відомих класиків на рідній мові.

Починаючи з 1957 року в газеті «*Lenin bayrağı*», а з 1976 року в журналі «*Yıldız*» («Йылдыз»)/ «Зірка» активно публікувалися кримськотатарською мовою твори авторів споріднених народів. У цей період було перекладено та опубліковано безліч творів. У 1970 році Черкез-Алі видав збірку віршів «*Qaynar çoqraq başında*», до якої увійшли твори узбецьких поетів, перекладені кримськотатарською мовою. Сеїтумер Емін переклав роман Айбека «*Muqaddes qan*» (1970). Ешреф Шем'ї-заде переклав вірші узбецької народної поетеси Зульфії і видав книгу «*Bütün yillarım*

sızge» (1972). Айдер Осман переклав роман Ш. Рашидова «*Galipler*». Черкез-Алі та Різа Халід переклали поему «*Kaşmir türküsü*» Ш. Рашидова і видали збірку віршів поетів народів 15 республік СРСР «*Merabañız dostlar!*» (1975). У перекладі Черкеза-Алі була видана наступна збірка «*Sabalar hayır!*» (1982), до якої увійшли вірші узбецьких поетів і поетів інших народів. Джевдет Аметов переклав твір казанськотатарського поета Адхата Сеногула «*Yaşlıq abidesi*» (1979). Джевдет Аметов і Аблязіз Велієв видали збірку перекладених віршів «*Голуб Мур*» / «*Tinçlıq gögercini*» (1989). Черкез-Алі разом з Шакіром Селімом переклали роман Хаміда Гулама «*Ebediylik*» (1981).

До згаданих вище перекладачів кримськотатарською мовою можемо також додати таких авторів, як Решид Мурад, Айдер Осман, Різа Фазил, Біяля Мамбет, Аблязіз Велієв, Шакір Селім, Юнус Кандим та ін. Крім того, слід відзначити роботу російських авторів. Перекладаючи твори кримськотатарських письменників російською мовою, вони познайомили читача всього Радянського Союзу з роботами окремих письменників. У Москві та Ленінграді були видані російською мовою романи Ш. Алядіна «*Eger sevseñ*» (1964), «*Ruzgârdan sallanğan fenerler*» (1982), Ю. Болати «*Saf yürekler*» (1987), Черкеза-Алі «*Sabalar quçağında*» (1978), Еміля Аміта «*İşanç*» (1988), збірка повістей і оповідань «*Yükseklikniñ sırları*» (1988), збірка повістей Шаміля Алядіна «*Teselli*» (1985), Різи Халіда «*Dağ özeni*» (1965), «*Sevgini şereflep*» (1969), «*Siirler*» (1979), «*Erilğan*» (1981), «*Leytenantlıq yurları*» (1986), збірки віршів Черкеза-Алі «*Uluqlar*» (1986), Біяля Мамбета «*Oynaq at*» (1988) [6, с. 539–540; 1, с. 102–106; 2, с. 72–74].

У Ташкенті узбецькою мовою була опублікована збірка віршів кримськотатарських поетів «*Çeçekler vadiysi*» (1968), збірка Еміля Аміта «*Kök quşağı*» (1980), збірка оповідань Ервіна Умерова «*Köktal yolu*» (1972), збірники віршів і казок Б. Мамбета «*Medihanıñ tayçığı*» (1979), «*Ali ve ayuv*» (1986), роман Черкеза-Алі «*Sabalar quçağında*» (1985), збірники оповідань і повістей Уріє Едемової «*Qara közler*» (1985), «*Ömürlük yanımdayıñ*», роман Ісмаїла Гаспринського «*Dar ur-Rahat müsülmanları*» (1998) у перекладі С. Нагаєва, обрані оповідання Ервіна Умерова «*Qara poyezdlar*» (2000). Російською мовою були видані збірка оповідань і повістей Шаміля Алядіна «*Eşil yapıncalı qız*» (1969),

збірка творів різних авторів «Ömürimizniñ künleri» (1958), збірка А. Алтанли «Ebediy alev» (1976), збірка віршів Черкеза-Алі «Solmaz çeçekler» (1975), збірка творів різних авторів «Ömürimizniñ künleri» (1958). Над перекладами творів кримськотатарських авторів працювали такі перекладачі: А. Белякова і Ф. Калунцев, М. Дудін і О. Мальцев, О. Шестинський і В. Цибін, О. Дмитрієв і М. Борисова, А. Одинцов і Е. Арбенін, Б. Кежун і А. Зирін. Крім того, плідно працювали кримськотатарські письменники, які закінчили Інститут літератури імені М. Горького: зокрема Ервін Умеров, Еміль Аміт, Нузет Умеров. Вони майстерно перекладали на російську мову твори з кримськотатарської мови, а також з узбецької, розширюючи таким чином їхню читацьку аудиторію [6, с. 541].

Художній переклад кримськотатарської літератури у депортаційний період було практично знищено. І тільки у 1957 році починають свою творчу діяльність декілька письменників, які змогли вижити в ті тяжкі роки. І тільки завдяки їм стало можливим з'явлення письменників та перекладачів нового покоління, котрі за порівняно короткий проміжок часу змогли досягти високого професійного рівня. Адже в ті роки важливим було донести зміст своїх творів як російськомовному читачу, так і представникам народів споріднених мов. Крім того перекладалися і твори російської класичної літератури, і західних класиків. Таким чином, можемо впевнено стверджувати, що художній переклад є важливою частиною їхньої творчої діяльності.

Безумовно наше дослідження потребує продовження та аналізу перекладу наступних періодів: періоду повернення на Батьківщину (1987) та сучасного перекладу.

Список використаних джерел:

1. Велиулаева А. Къырымтатар ве джиан эдебияты (интегрирленген курс) : 11-иджи сыныф талебелери ичюн дерслик. Симферополь : КъДЖИ «Къырымдевокъувпеднешир» нешрияты», 2011. 464 с.

2. Велиулаева А. Къырымтатар эдебияты (стандарт севие) : 11-инджи сыныф, окъутув къырымтатар тилинде альт барылган умумтасиль мектеплери ичюн дерслик. Черновцы: Букрек нешрият зви, 2019. 304 с.

3. Енциклопедія Сучасної України [Ел. ресурс]/ гол. редкол.: І.М. Дзюба, А.І. Жуковський, М.Г. Железняк та ін.; НАН України, НТШ. – Київ : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2006. – URL: https://esu.com.ua/search_articles.php?id=26343

4. Къырымтатар эдебияты 8-инджи сыныф ичюн / А. Кокиева, Къ.У. Сялядинов, Г.А. Межмединова, А.М. Харахады. Симферополь : Кримське навчально-педагогика нешрияты, 2002. 232 с.

5. Куртгезир 3. Къырымтатар эдиллери. Омюр ве яратыджылыкълар акъкъында къыскъа малюматлар. Акъмесджит : «Таврия» нешрияты, 2000. 224 с.

6. Фазылов Р. Къырымтатар эдебиятынынъ тарихы. Къыскъа бир назар / Р. Фазылов, С. Нагаев. Симферополь : Къырым девлет окъув-педагогика нешрияты, 2001. 640 с.

7. Юнусова Л.С. Крымскотатарская литература. Симферополь : Доля, 2000. 349 с.

Дейкун П. В.

викладач іноземної мови

Відокремленого структурного підрозділу

*«Ніжинський фаховий коледж Національного університету
біоресурсів і природокористування України»*

ТРУДНОЩІ ПІД ЧАС УСНОГО СИНХРОННОГО ПЕРЕКЛАДУ: ЛІНГВІСТИЧНИЙ ТА ГРАМАТИЧНИЙ АСПЕКТИ

У сучасному суспільстві важко переоцінити роль перекладу, що уможливорює порозуміння між представниками різних культур та світоглядів. Тлумачення поділяємо на два основних типи: усний і письмовий [1, с. 123]. У суспільно-політичній сфері до синхронного перекладу як підтипу усного вдаються в разі проведення міжнародних конференцій, перемовин або ж значущих політичних зустрічей [1, с. 127].

Синхронний переклад – це вид усного перекладу, котрий здійснюють одночасно зі сприйняттям на слух усного повідомлення вихідною мовою, і в ході якого переробляють інформацію обмеженого обсягу.

Зародження і становлення усного синхронного перекладу відбулося у 20-х роках ХХ ст. внаслідок його запровадження на засіданнях ООН. Згодом синхронний переклад став незамінною складовою Нюрнберзького процесу 1945-1946 рр., де перекладали англійською, німецькою, російською та французькою мовами [4, с. 45-48].

Синхронний переклад виконують в умовах так званої психофізіологічної аномалії: тлумач-синхроніст має одночасно слухати, розуміти та негайно ж відтворювати новий текст рідною мовою [1, с. 104-106]. Практика синхронного перекладу загалом показує, що цей підвид має певну лінгвістично-граматичну специфіку, котру й пропонуємо розглянути далі в цій статті.

Лінгвістична компресія тексту – це специфічне лінгвістичне явище, яке передбачає скорочення деякої частини ТП без істотного збитку для його змісту. Слова та граматичні конструкції української мови дещо довші (на 8-10%) від тих самих одиниць англійської мови [5, с. 87]. До того ж, не всі терміни англійської мови мають еквівалент розміром в одну лінгвістичну одиницю. Тож деякі слова необхідно перекладати словосполученням, іноді потрібно вводити додаткові слова, або ж навіть підрядні речення, приміром, *video-gain* – регулювання яскравості оцінок від відбитих сигналів; *T* – antenna – *T*-подібна антена [3, с. 77].

Лексична неперекладність пов'язана з невідтворенням лексичного денотативного значення відповідної мовної змістової одиниці мови оригіналу засобами мови перекладу [2, с. 221-222].

Національні ідіоми, прислів'я, приказки національних мов, значення яких не можна відтворити на тому самому лексичному рівні й схожими засобами образності мови що й оригінал, слід передавати описово, пор.: *to sham Abraham* – прикидатися хворим; *Tommy Atkins* – англійський солдат; *to carry coals to Newcastle* – возити / носити воду в річку / море. За таким принципом варто відтворювати й українські ідіоми: *Товчеться як Марко в неклі* – *smb. is restless*; *некту паку* – *feel ashamed of smth.*; *де Макар телят не пас* – *to send to the world's end* [2, с. 229-232].

У синхронному перекладі частовживаними є також **реалії суспільно-політичного життя** – слова, котрі номінують національно-специфічні ознаки суспільного життя і побуту [4, с. 125]. Якщо реалія не стала інтернаціоналізмом, як-от англ. *lord, lady, mister, ser, джентльмен*, або укр. *гривня, жупан, степ*, то значення таких реалій слід перекладати описово: *porridge – вівсяна каша; haggis (шотл.) Gégic – зварений в овечому жирі овечий або телячий кендюх*.

В усному перекладі найчастіше послуговуються **перекодуванням (транскодуванням)**, котре є найпростішим способом відтворення форми та значення специфічних мовних одиниць МО засобами МП. Спосіб перекодування має два види: **транслітерацію** – збереження буквеної і звукової структури мовної одиниці мови джерела в мові перекладу (*Alfred – Альфред; revolver – револьвер; Полтава – Poltava*) і транскрибування – передача вимови, яка не збігається з написанням (*Highdown Hill – Гайдаун Гілл, Eugene – Юджин*) [2, с. 243-246].

Українські реалії слід відтворювати за аналогічною схемою, тобто описово, що дозволяє заощадити час, пор.: *zatirka – zatirka – small dough bits boiled in salt water or milk; кутя – kutya – boiled peeled wheat or barley mixed with ground poppy seeds and honey bits of nuts and raisins* [2, с. 248-249].

Граматичні безеквівалентні мовні одиниці – граматичні явища, що не мають відповідників у мові перекладу, тому для відтворення їхнього змісту використовують нульовий, наближений, а також трансформаційний переклади.

Нульовий переклад – відмова від перекладу значення граматичної одиниці внаслідок її надмірності, напр.: *By that time he had already left the country. – На той час він вже поїхав з України* [5, с. 51-52].

За приклад може правити вжиток модального дієслова *shall*, щоб показати обов'язковість дії підмета в теперішньому часі без уваги до його особи, пор.: *Each member of the general assembly shall have one vote. – Кожен член ООН має на Генеральній Асамблеї один голос*. Попри адекватний український переклад речення, відсутність у ньому еквівалента до слова *shall* видозмінює тлумачення, зокрема у вищевказаному реченні англійське дієслово *shall* передано особовим дієсловом *має*.

Наближений переклад – ужиток у перекладі граматичної одиниці мови перекладу, що частково відповідає безеквівалентній граматичній одиниці мови джерела в цьому контексті, пор.: «*Business being disposed of, Mr.Swiveller was inwardly reminded of its being high dinner time*» – «Коли з цією справою було покінчено, організм пана Свівелера нагадав йому, що давно вже час обідати» [5, с. 54-55].

Трансформаційний переклад – трансформування одиниць та структур мови джерела в одиниці та структури мови перекладу за допомогою перекладацьких трансформацій, пор.: *Presumably Egypt is the oldest highly advanced civilization and is often seen as a symbol for everything ancient and secret.* – *Єгипет є, як вважають, найдавнішою високорозвиненою цивілізацією й часто розглядається як символ всього давнього та таємничого* [5, с. 55-56].

Отже, вищевказаних лексичних та граматичних труднощів, які виникають під час синхронного тлумачення, можна уникнути вдаючись до описового тлумачення, лінгвістичної компресії тексту, транскодування, а також до нульового, наближеного і трансформаційного перекладів.

Список використаних джерел:

1. Корунець І. В. Вступ до перекладознавства. Вінниця : Нова книга, 2008. 510 с.
2. Корунець І. В. Теорія і практика перекладу (аспектний переклад). Вінниця : Нова книга, 2000. 448 с.
3. Максимов С. Є. Практичний курс перекладу (англійська та українська мови). Київ : Ленвіт, 2006. 175 с.
4. Швейцер А. Д. Теория перевода: статус, проблемы, аспекты. Москва : Наука, 1988. 212 с.
5. Ширяев А. Ф. Пособие по синхронному переводу. Москва : Наука, 1982. 183 с.

Мельник П. В.

*старший викладач кафедри англійської філології та перекладу
Національного університету «Одеська політехніка»*

ЕКВІВАЛЕНТНІСТЬ У ЮРИДИЧНОМУ ПЕРЕКЛАДІ

Юридичний переклад має свою специфіку в порівнянні з іншими видами перекладу, в силу цього дослідники описують його як самостійну категорію. Це відбувається головним чином через складність юридичної мови, яка об'єднує дві крайності: винахідливість літературної мови, що використовується для інтерпретації неоднозначних значень і термінологічну точність спеціалізованого перекладу. Одна з основних проблем, з якою стикається перекладач – це визначення того, в чому текст оригіналу повинен збігатися з текстом перекладу і в чому може не збігатися. Тексти оригіналу і перекладу повинні мати однаковий регулятивний вплив, що забезпечує еквівалентне сприйняття обох текстів. Текст перекладу повинен відповідати стилю тієї юридичної мови, якою здійснюється переклад. Термінологія оригінального тексту повинна бути точно передана в мові перекладу, в тому числі і семантика безеквівалентних термінів. Робота перекладача юридичних текстів спрямована на досягнення максимально можливої еквівалентності текстів оригіналу і перекладу і на забезпечення успішної комунікації.

Досягнення еквівалентності та адекватності перекладу юридичного тексту ставить перед перекладачем особливі завдання, які пояснюються, перш за все, відмінностями правових систем. Якщо враховувати всі складнощі і труднощі юридичних мов, то можна задатися питанням, чи можливе досягнення необхідної еквівалентності в юридичному перекладі. У юристів і лінгвістів існує безліч точок зору щодо цього питання. Серед різноманітних точок зору слід виділити ідею про те, що юридичний переклад – це міф, еквівалентність в ньому недосяжна мета. Дана точка зору базується на основних проблемах порівняльної юриспруденції: лінгвістично еквівалентні терміни у багатьох випадках не співпадають за обсягами понять і сфер вживання в різних юрисдикціях. Юридична значимість концептів може значно відрізнятися в різних мовах, взаємозв'язок понять і концептів

всередині системи юридичної мови, а також юридична культура впливають не тільки на значення і вживання термінів, але і на їх практичне вживання. В юридичному перекладі часто можна зіткнутися з одиницями мови, що не перекладаються. До таких одиниць, зокрема, відносять юридичні поняття, які є чужими для мови перекладу або в ній не існують. В результаті такої невідповідності при перекладі юридичних текстів слід відповідати не на запитання який переклад вірний, а який переклад менш невірний.

Одна із основних перешкод того, щоб юридичний текст скрізь однаково тлумачився і був застосований – це, перш за все, відмінності між правовими системами. У деяких випадках, досягнення однакової інтерпретації тексту на практиці майже неможливо, і це може бути викликано саме суттєвими відмінностями правових систем. Очевидно, що процес перекладу може бути значно спрощений в разі, якщо мови тексту оригіналу і тексту перекладу належать одній правовій системі. Тип тексту і інформація, що міститься в ньому, є аспектами, які визначають особливості юридичного перекладу і безпосередньо впливають на вибір конкретних перекладацьких дій в рамках стратегії перекладу.

У процесі перекладу юридичних текстів перекладачеві слід дотримуватися техніки юридичного перекладу, яка може бути визначена як сукупність правил, засобів, методів і прийомів здійснення успішної міжкультурної комунікації в області юриспруденції на основі знання юридичної термінології та стилістики юридичних текстів різних різновидів при обов'язковому володінні поняттями права і вільної орієнтації в концептуальних юридичних картинах світу комунікантів. Особливості мови права і професійна комунікація в сфері права обумовлюють специфіку юридичного перекладу. Будь-яка національна мова права має низку особливостей, які визначаються взаємозв'язком з відповідною правовою системою конкретної держави. Незважаючи на те, що правові системи окремих держав, зокрема, наприклад, країн континентальної Європи мають подібні правові системи, кожна держава має власний правопорядок, свої специфічні правові норми, свої традиційні форми, процедури судочинства і власну мову права з відповідною понятійно-термінологічною

системою. Переклад юридичних текстів передбачає не тільки перехід від однієї мови на іншу, а й одночасно перехід від однієї правової системи до іншого світу права. Для здійснення якісного перекладу юридичного тексту необхідно не тільки підібрати еквівалентні лексичні одиниці в мові перекладу, але по можливості максимально наблизити текст перекладу до норм, концепцій і особливостей тієї юридичної мови, якою здійснюється переклад. Як правило, найбільш складними областями юридичного перекладу вважаються сімейне і процесуальне право, адміністративний устрій держави. Найменше труднощів для перекладача представляє міжнародне право, торгове право та інші.

Будучи переконаними в тому, що головна мета юридичного перекладу полягає в тому, щоб максимально точно відтворити зміст вихідного тексту, як юристи, так і лінгвісти погодилися з тим, що юридичні тексти повинні бути переведені буквально. З метою збереження букви закону основним орієнтиром для юридичного перекладу є вірність тексту оригіналу.

Список використаних джерел:

1. Olsen F., Lorz A., Stein D. Translation issues in language and law// Palgrave. – MacMillan, 2009.
2. Marmor A. The language of law // Oxford University Press. – UK, 2014.
3. Sarsevic S. New Approach to Legal Translation// Klower Law International. – UK, 2000.

Пестушко А. В.

викладач

*Відокремленого структурного підрозділу
«Херсонський політехнічний фаховий коледж Державного
університету «Одеська політехніка»*

Коробов А. О.

студент

*Відокремленого структурного підрозділу
«Херсонський політехнічний фаховий коледж Державного
університету «Одеська політехніка»*

ОСОБЛИВОСТІ МЕТОДОЛОГІЇ ДОСЛІДЖЕННЯ КОМУНІКАТИВНИХ ПРОЦЕСІВ У ПЕРЕКЛАДАЦЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Серед численних складних проблем, які вивчає сучасне мовознавство, важливе місце займає вивчення лінгвістичних аспектів міжмовної мовленнєвої діяльності, яку називають «перекладом» або «перекладацькою діяльністю». Переклад – це без сумніву древній вид людської діяльності. Як тільки в історії людства утворилися групи людей, мови яких відрізнялися один від одного, з'явилися і «білінгви», які допомагали спілкуванню між «різномовними» колективами.

Комунікація – обмін ідеями, інформацією між двома і більше людьми. Виходячи з цього, можна виділити три основні види комунікації: вербальна або діалог, невербальна або візуальна. Будь-який з видів комунікації можливий між представниками однієї або різних культур і мови. В даному випадку можемо говорити про міжкультурної комунікації, в якій беруть участь люди з різним культурним досвідом [1, с. 28]. Ця комунікація дозволяє спілкуватися людям з різними культурними звичаями, але з іншого боку, може викликати помилкове тлумачення і навіть зірвати комунікацію, так як інтеркультурна комунікація – спілкування і поведінку людей з різним культурним походженням.

Актуальність дослідження обумовлена стійким інтересом до вивчення особливостей процесу перекладу як окремого виду

комунікації, дослідження види мовної компетенції в процесі комунікації, які пов'язані з передачею інформації. Виявляються перешкоди, що виникають при перекладі, а також розкривається процес перекладу як результат і акт комунікації.

Комунікативна теорія перекладу, на відміну від трансформативної і денотативної, передбачає заглиблення в ситуацію спілкування і використання комунікативних одиниць, які, власне, можуть і не нести інформації, але слугують елементами спілкування: напр.: ситуація знайомства в англійському суспільстві. Фраза «*How do you do?*» не має українського еквівалента і є формальною (для ввічливості), в таких випадках перекладач мусить щось вигадувати для передання фрази, бо неперекладене висловлення викличе непорозуміння або здивування, як би це було у випадку буквального перекладу – *«Як ви це робите?»* Наприклад: «*Добрідень.*» [2, с. 49].

Переклад таких мовних одиниць є досить таки складним і вимагає значної мовної компетенції перекладача, яка в основному залежить від його повсякденної спостережливості та лінгвістичного відчуття мовних ситуацій. Мовна картина світу як лінгвістичне поняття формується з народженням дитини і матеріалізує концептуальну картину світу, яка є – поняттєвим каркасом об'єктивної дійсності [1, с. 51]. Системний підхід до мовної картини світу передбачає її членування на такі сегменти: субстрат (компоненти змісту), атрибут, генезис, структура (зв'язки, відношення компонентів)[3, с. 107].

Власне спілкування відбувається за допомогою комунікативних одиниць, які можуть різнитися між собою у відмінних культурах: у різних суспільствах у тих самих ситуаціях може бути прийнято використання специфічних мовленнєвих штампів. Таке розмаїття викликається:

- 1) специфікою мовної картини світу,
  - 2) лінгвістичними особливостями мови,
  - 3) культурологічними причинами (частково традицією)
- [4, с. 73].

Основними факторами, які визначають необхідність використання комунікативної теорії перекладу, є: 1) неможливість застосування трансформативної теорії перекладу, оскільки результат – фраза є буквальною; 2) денотативної тому,

що висловлення, яке потрібно перекласти, є формальним і не має інформаційного навантаження [3, с. 108].

Отже, комунікація як системне явище передбачає її структурний характер. Для розгляду теоретичних питань теорії перекладу особливо важливими є повідомлення, мовленнєвий хід і мовленнєвий акт. Повідомлення являє собою певну інформацію: службу (звертання: напр.: *–Jane!*, *–Hello!* та ін.), власне висловлення, яке повідомляє про щось (напр.: *Listen Jane*)

Список використаних джерел:

1. Каламбет С. В. Методолія наукових досліджень: Навч. посіб. Дн-вськ: Вид-во Маковецький, 2015. 191 с.
2. Кустовська О. В. Методологія системного підходу та наукових досліджень. Тернопіль : Економічна думка, 2005. 124 с.
3. Маганов А. С. Переводческая интуиция и способы ее развития. *Вестник МГУ*, Сер. 19. Лингвистика и межкультурная коммуникация. 2012. № 2. С. 107 – 111.
4. Папковская П. Я. Методология научных исследований. Минск: Информпресс, 2002. 176 с.

Редчиць Т. В.

*кандидат філологічних наук,
доцент кафедри іноземних мов*

Черкаського державного технологічного університету

ТРУДНОЩІ ПЕРЕКЛАДУ ТЕРМІНОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ

Переклад термінологічних одиниць, які мають певні мовні особливості, вживаються у спеціальній сфері наукового спілкування, виробництві, техніці, культурі, мистецтві та інших сферах життя, становить одну з найскладніших перекладацьких проблем, тому володіння навичками перекладу фахових мов обов'язково входить до складу перекладацької компетенції сучасних перекладачів.

Значна кількість фахових термінів є головною відмінністю мови технічної літератури, що створює значні проблеми в процесі перекладу. Однак, як зазначає Т. Пристайко [4, с. 168], перекладач може стикатися й з іншими труднощами, наприклад, відтворюючи не лише значення термінологічної одиниці, а й відшукуючи зміст цілої фрази. Для адекватного відтворення семантичного значення лексичної одиниці важливим є контекст, оскільки слово поза контекстом іноді не піддається остаточному перекладу.

Дослідники у галузі термінології визначають такі термінологічні проблеми перекладу:

- відсутність нормативної терміносистеми в українській мові;
- зловживання методом калькування при перекладі неологізмів та безеквівалентної лексики;
- засміченість пласта фахової лексики жаргонізмами;
- поява стилістично забарвленої лексики у науково-технічних текстах [3, с. 250].

Як свідчить аналіз наукових праць у галузі перекладу термінології, головним прийомом передачі термінів є переклад за допомогою лексичного еквіваленту.

Іноколи перекладачу доводиться самостійно створювати еквівалентні терміни рідною мовою. Основна проблема, яку доводиться розв'язувати перекладачеві – це, власне, переклад термінів, що веде до появи неологізмів, які становлять досить великий відсоток всієї термінології. Перекладачі винаходять засоби передачі відсутнього терміна для подальшої його стандартизації та закріплення у відповідних термінологічних словниках. Перекладачу слід завжди пам'ятати, що перекладений термін має бути адекватним, відповідати нормі мови перекладу та мовленнєвим звичкам реципієнта, на якого спрямований текст.

Труднощі перекладу термінології пов'язані також з неоднозначністю термінів, відсутністю перекладацьких відповідників та національною варіативністю термінів. При перекладі нових термінів, не зафіксованих в словниках, на думку українського науковця Т. Кияка [2], перекладачу слід акцентувати увагу на тому, що створений термін має відповідати таким вимогам:

- відтворювати суттєві ознаки поняття;
- бути однозначним (його вживання з іншим значенням допустиме лише в інших галузях);

- не мати синонімів;
- мати семантичні зв'язки з іншими термінами;
- має бути лінгвістично нормативним, тобто відповідати правилам орфографії;
- мати найвищу частоту вживання (порівняно з іншими словами, що можуть бути запропоновані як варіанти для утворення терміна).

Коли варіантні відповідники певного терміна відсутні, тоді використовуються різні прийоми міжмовних трансформацій. Для перекладу фахових термінів часто вживається прийом транскодування і калькування. Серед лексико-семантичних трансформацій українські дослідники [1] виділяють конкретизацію та генералізацію. В процесі перекладу термінології може застосовуватися модуляція або логічний розвиток. До способів перекладу термінів також відносять лексико-граматичні трансформації, а саме: антонімічний переклад, експлікацію або описовий переклад, додавання, вилучення та контекстуальну заміну. Отже, сутність усіх розглянутих вище перекладацьких прийомів полягає у тому, що вони сприяють адаптації тексту оригіналу до норм та традицій мови перекладу, досягненню максимальної зрозумілості перекладу, не обтяженого невласливими мові перекладу граматичними конструкціями та лексичним складом.

Отже, підсумовуючи, слід зауважити, що задля адекватного відтворення фахового терміну перекладач має не лише добре володіти мовою оригіналу та мовою перекладу, але й водночас мати фонові знання у конкретній галузі, до якої належить текст перекладу, оскільки значення термінів тісно пов'язане із контекстом, його змістом та специфікою. Окрім цього, перекладач має використовувати консультативний переклад та вміло користуватися фаховими словниками та довідниками. Тільки при ефективному поєднанні цих умов можна зробити адекватний переклад фахового тексту.

Список використаних джерел:

1. Білозерська Л. П., Возненко Н. В., Радецька С. В. Термінологія та переклад: навч. посіб. Вінниця: Нова Книга, 2010. 232 с.

2. Кияк Т.Р., Науменко А. М., Огуй О. Д. Теорія та практика перекладу (німецька мова): підручник. Вінниця: Нова книга, 2006. 596 с.

3. Кочерган М. П. Вступ до мовознавства: підручник. К.: Академія, 2000. 368 с.

4. Пристайко Т. С. Лексико-номинативная організація спеціального тексту: монографія. Дніпропетровськ: Вид-во УкОМА-Прес, 1996. 199 с.

5. Комиссаров В. Н. Современное переводоведение : учеб. пособие. Москва : ЭТС, 2002. 424 с.

6. Гавриленко О. Формування перекладацької компетентності студентів технічних спеціальностей. URL: https://www.cuspu.edu.ua/ua/ntmd/konferentsiy/2-mizhnarodna-internet-konferentsiya-2014/section-2/1223-formuvannya_perekladacko%D0%87_kompetentnosti_studentiv_texnichnix_specialnostej

НАПРЯМ 4. ТЕОРІЯ ЛІТЕРАТУРИ

Каргіна О. О.

*студентка 2-го курсу магістратури групи 035-А-11мз
спеціальності «Філологія. Германські мови та літератури
(переклад включно) перша-англійська»*

*Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського
Науковий керівник: Статкевич Л. П.
кандидат філологічних наук, доцент*

*Навчально-наукового інституту філології та журналістики
Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського*

МІФОЛОГІЧНІ ТА КАЗКОВІ МОТИВИ В ЛІТЕРАТУРІ ФЕНТЕЗІ

Літературні твори жанру фентезі мають надзвичайну популярність серед цінителів літератури в наш час. Сформувавшись ще в XV столітті, цей жанр зазнав свого повноцінного розквіту саме в середині XX століття. Світова криза XX століття та жакливі реалії життя обумовили появу нових літературних жанрів, за допомогою яких можна зануритись в іншу реальність, у вигадані світи, щоб не бачити правди, яка відбувається навколо.

Суспільство не хотіло бачити недосконалий реальний світ, породжений війнами, тому в літературі було створено фентезійні світи. І саме в XX столітті з'являється велика кількість письменників цього жанру.

Провівши аналіз перших літературних творів жанру фентезі, які зазнали найбільшої популярності серед суспільства, можна побачити, що основоположниками жанру фентезі є американські та британські автори, а відтак існує дві школи фентезі – американська та британська. До британських авторів-фантастів, основоположників жанру фентезі можна віднести Клайва Льюїса – автора циклу романів «Хроніки Нарнії», Чарльза Вільямса та твори «Війна в небесах» та «Старші аркани», ну і звичайно ж Джона Рональда Толкіна з його романом «Володар Перстнів». Найбільш відомими американцями, які заснували

американську школу фентезі є Роберт Ірвін Говард, котрий створив образ знаменитого Конана-варвара, Кларк Ештон Сміт і Говард Філіп Лавкрафт і його «Поклик Ктулху».

Актуальність даного дослідження полягає в тому, що в наші дні жанр фентезі набуває великої популярності. Будучи відносно молодим жанром у читачів виникає інтерес до дослідження джерел та витоків даного жанру. Ще цікавішим питанням дослідження джерел літератури жанру фентезі стає після розуміння того, що основними джерелами цього жанру є міфи, казки та легенди. Твори літературного жанру фентезі містять елементи фольклору та міфологічну основу. Так, в творах цього жанру використовуються архаїчна символіка та сюжетна лінія, характерна для міфів та казок.

Вивченням питання міфологічних та казкових мотивів творів жанру фентезі займалась велика кількість дослідників.

В. Березин в своїй статті «Фентезі» зазначає, що у витоків фентезі стоїть міфологія в тому числі і міфи стародавньої Греції, так він пише, що «коріння цього явища дійсно древні, йдуть у цілком конкретні сюжети – від переказів про короля Артура і лицарів круглого столу. <...> Не дивлячись на те, що греко-римський пантеон більш структурований, саме кельтська естетика стала домінувати в фентезі» [1, с. 7].

Думка про те, що більша частина творів жанру фентезі заснована саме на міфологічних сюжетах знаходить своє підтвердження у використанні прототипів головних героїв міфів та легенд.

Так, багато дослідників, в тому числі і польський письменник та автор циклу романів, написаних в жанрі фентезі – Анджей Сапковський «Відьмак», вважають, що джерелами фентезі також є легенди середніх віків. В статті «Вареник, або Ні золота в Сірих Горах» він говорить, що легенда про короля Артура лежить в основі багатьох творів в жанрі фентезі. Одним з таких творів є твір Дж. Р. Толкіна – «Володар Перстнів» [2, с. 419].

Прослідкувавши за тим, яким чином автори використовують в якості джерел фентезі міфи, казки та легенди, можна побачити, що є певні закономірності такого використання. Автор, використовуючи мотиви казки у творах фентезі, робить казку більш схожою на міф, оскільки міф містить події, у які читач

вірити, а казка – це абсолютно вигадана історія. Так перетворення казок можна побачити на прикладі казки про Білосніжку, казка про абсолютно добру, чисту та наївну дівчину перетворилась оповідання з сюжетом, в якому Білосніжка – зла розбійниця, яка напала на людей та грабувала їх за допомогою гномів. Через перероблену історію було показано більш достовірні та правдоподібні події, ніж вони були у казці, що робить такий сюжет більш схожим на міф. Ще одним прикладом перероблення казок на більш правдоподібні історії є сюжет циклу фентезійних романів Анджея Сапковського «Відьмак», так сюжет «Відьмака» великою мірою полягає в переробці сюжетів добре відомих казок.

Міф та казка є надзвичайно близькими з творами жанру фентезі. Поетика та чуттєвість казки гармонійно доповнює твори фентезі. Також казки містять елементи повчальності, які так необхідні для жанру фентезі. Оповідальна манера творів та епічність є саме тими елементами, які твори фентезі запозичує у міфах.

Слід зазначити, що твори фентезі запозичують з міфів, казок та легенд не тільки сюжет. А це може бути і спосіб сприйняття певних подій, спосіб мислення, який фентезі бере у героїв міфів. Так, А. Лосєв в «Діалектиці міфу» каже, що читач може зіткнутись з саме з міфічним поглядом на міфи [4, с. 3]. Також суть його поглядів полягала в тому, що міфічна свідомість є контексті дійсності може бути розглянута як в найбільшій мірі яскрава справжня дійсність [4, с. 3]. Тобто спосіб мислення міфічних героїв та спосіб їх сприйняття світу, перенесено на деяких героїв фентезі.

Автори творів жанру фентезі, як правило, беруть з міфології лише прототипи героїв чи сюжет міфу, однак, в деяких випадках автори нічого не змінюють і використовують міф повністю, тільки адаптувавши його сюжет для читача. А. Вінтерле в своїй статті «Міф як основа літератури фентезі» висловлює думку про те, що автор не завжди змінює сюжет вже існуючої міфологічної системи, в деяких випадках автор взагалі нічого не змінює, а просто переписує міфи для сучасного читача [3, с. 38].

Під час вивчення питання взаємозв'язку літератури фентезі та міфології, дослідники виділяють ряд рис, які об'єднують ці два елементи культури. Так, О. Павлухіна вважає, що фентезі та

міфологію об'єднують «сплетіння і гармонійне поєднання різних традицій, трепетне ставлення до природи, поширеність сказань про чарівників і чарівні країни, повагу до дохристиянської культури і світогляду» [5 с. 26].

Таким чином, дослідивши питання, щодо наявності міфологічних та казкових мотивів в літературних творах жанру фентезі можна зробити висновки, що твори жанру фентезі є частиною сучасної світової літератури, які органічно в ній поєднуються з іншими її елементами. Джерелами жанру фентезі є міфи, легенди та казки. Кожне з цих джерел певною мірою вплинуло як на загальне формування жанру фентезі, так і на сюжети, персонажі головних героїв та їх поведінку в кожному окремому літературному творі жанру фентезі.

Список використаних джерел:

- 1 Березін, В. Фентезі / В. Березін // Жовтень, 2001. № 6. – 6 с.
- 2 Сапковський А. Вареник, або Немає золота в Сірих Горах // Дорога без повернення: повісті, оповідання, Есе. М., 1999. 419-420 с.
- 3 І.Д. Вінтерле Міф як основа літератури фентезі. Вісник Нижньогірського університету імені М.І. Лобачевського, 2012. № 1 (2), 37-39 с.
- 4 Лосев А.Ф. Діалектика міфу. М.: Правда, 1990. 145 с.
- 5 Павлухіна О. В. Міфічний і магічний в сучасній британській дитячій літературі: дис. кандидат філософських наук 09.00.14 Санкт-Петербурзький державний університет, 2014. 165 с.

НАПРЯМ 5. ЗАГАЛЬНЕ МОВОЗНАВСТВО

Костанда І. О.

кандидат філологічних наук,

доцент кафедри китайської філології

Київського національного лінгвістичного університету

СТАНОВЛЕННЯ ТЛУМАЧНОЇ ТРАДИЦІЇ: ГЕНЕЗА ТА РОЗВИТОК ДАВНЬОКИТАЙСЬКОЇ ЕКЗЕГЕЗИ ТРАДИЦІЙНИХ ТЕКСТІВ

Засоби кодифікації китайської тлумачної літератури є ключем до розуміння лексики, синтаксису та стилістики тексту сучасної китайської мови путунхуа (普通话), без розуміння принципів кодифікації, її ідеологічного підґрунтя та зміни лінгвістичних ідеологій неможливим стає адекватне розуміння значені і окремих ієрогліфів, і тексту в цілому. Дослідження кодифікації тлумачної літератури, історія становлення та порівняльний аналіз кодифікаційних процесів відповідає потребам сучасної лінгвістики, що продиктовано інтересом до історичних реконструкцій давніх мов.

Вчення про тлумачення слів *екзегетика* (训诂学) – це традиційна галузь китайської філології. Екзегетика займається дослідженням та тлумаченням мовних особливостей стародавніх канонічних книг, класичної філософської літератури, документів, тощо. Найбільший акцент екзегетика робить на інтерпретуванні значення давньокитайських слів, але також аналізує граматичні та риторичні феномени у стародавніх книгах [6, с. 126]. Практичною метою екзегетичної роботи є усунення мовних бар'єрів у читанні та розумінні стародавніх текстів, у більшості своїй класичних конфуціанських канонів. Є три основні типи проведення екзегетичної роботи.

1) Робота над коментарями (注释工作) – це робота над наданням нових коментарів (注释) до тексту або над

опрацюванням стародавніх коментарів, що супроводжують текст [4].

2) Компіляційна робота (纂集工作) – це робота над складанням тлумачних словників до стародавніх класичних книг, такі словники склалися з компіляційного матеріалу (у більшості своїй з лексичного наповнення конфуціанських канонів) систематизованого за певним принципом [1, с. 23].

3) Дослідницька робота з текстами (考证工作) – це робота над дослідженням мовних, структурних, графічних, стилістичних та ін. особливостей стародавніх класичних текстів.

Періодом активного розвитку екзегези стають часи правління династії Хань. До основних екзегетичних книг створених за цієї династії належать словники: «Ер Я» («尔雅»), «Фан ен» («方言»), «Шо Вень Цзе Цзи» («说文解字») та «Ши Мін» («释名»). Ці чотири книги стали класичними творами китайської екзегетики.

1. Словник «Ер Я» («尔雅»). Значення давньокитайських слів пояснюються або перекладаються засобами загальнозрозумілої мови того часу. Словник складається з дев'ятнадцяти частин, кожна з яких містить рубрики та підрозділи. Читання слів у «Ер Я» здійснювалося за допомогою методу 反切, творцем якого є китайський вчений Сунь Ян [3].

2. Словник «Шо Вень Цзе Цзи» («说文解字»). Це перший словник, у якому слова розташовувались не за категоріями, а залежно від форми знаку. Ієрогліфи класифікувалися за так званими «ключами», тобто основними, загальними для ряду слів елементами. Сюй Шень назвав їх «бу» (部).

3. Словник «Фан ен» («方言»), його автором є Ян Сюн (杨雄, 53 р. до н.е. – 18 р. н.е.) [3]. У цьому словнику за допомогою слів загальної (на той час) мови пояснюється значення діалектної лексики. Словникові статті, окрім тлумачення діалектних слів, описували ареал їх розповсюдження [3].

4. Словник «Ши Мін» («释名» досл. «Пояснення імен») створив Лю Сі (刘熙) [4]. Новаторство цього словника полягало у використанні омонімів для передачі вимови незрозумілого слова, такий метод мав назву «дужо» (读若), передача звучання відбувалася за схемою: «А читаємо, як В» [3].

Найвідоміші праці з екзегетики наступних періодів:

1. Династія Вей (魏, 220-265 pp.) та Цзінь, (晋, 265-420 pp.) – тлумачний словник лексики конфуціанських канонів під назвою «Гуан Я» («广雅»), авторства Чжан І (张揖). Стиль та форма викладення матеріалу в цьому словнику повністю відповідає словнику «Ер Я».

2. Періоду Сун Ці (宋齐, 420-502 pp.) – з'являється стиль написання тлумачних робіт під назвою «ішу» («докладний / тонкий коментар значення знаку»). Цим стилем було написано такі праці Хуан Кана, як «Лу Цзі Ішу» («礼记义疏», досл. «Докладні коментарі про записи ритуалів») та «Лунь Юй Ішу» («论语义疏», досл. «Докладні коментарі про Луньюй») [5, с. 232].

3. Періоду Північних та Південних династій (南北朝, 386-589 pp.) – фрагментарно ми можемо побачити егзегетичні роботи цього періоду лише у розвідках філологів наступних [2].

4. Династія Суй – праця Лу Шаньцзіня (陆善经) за назвою «Чжаомін Веньсюаня чжу» («昭明文选注», досл. «Анотації до Чжаомін Веньсюаня») [4].

5. Династія Тан – праця Лі Шаня (李善) «Вень сюань чжу» («文选注», досл. «Пояснення до відібраних знаків»), Кон Інді (孔颖达, прибіл. 574-648 pp.) збірка праць під назвою «У цзін чжен і» («五经正义», досл. «Вірний зміст п'яти конфуціанських канонів») [4].

6. Південна династія Сун (南宋, 1127-1279 pp.) – вчений-філолог Чжу Сі (朱熹, прибіл. 1130-1200 pp.) продовжив традиції екзегези та написав «Чжоу-і вень-і» («周易本义», досл. «Первісний зміст Чжоу-і»), «Ши ці-чжуан» («诗集传», досл. «Збірка традиційних трактувань віршів»).

7. За періоду династії Мін (明, 1368-1644 pp.) – Чжу Моу (朱谋) написав «Піань Я» («骈雅», досл. «Витончені паралельні строфи»), у якій було розглянуто схожі за змістом двоскладові слова зі стародавніх книг [3].

Династія Цін (清朝, 1644-1911 pp.) – період становлення головних, опорних засад екзегези, головний напрям і розвиток екзегетичних досліджень цього періоду був тісно пов'язаний з дослідженнями стародавньої фонології, зв'язку між звучанням та змістом знаку, а також дослідженню рим, а через них і звуків у стародавніх конфуціанських канолах «Ши цзін» («易经»),

«Канон віршів») та «Чжоу цзін» («易经» досл. «Книга змін»). Найбільший внесок вчених династії Цін в екзегетику полягав у передачі взаємозв'язку мови (语言) та тексту (文字) [2]. Було розроблено концепцію: щоб зрозуміти текст у цілому та значення окремих знаків необхідно знати первісне звучання цих знаків; якщо звучання знаку невідоме, то його графічна форма буде незрозумілою, а отже питання змісту також залишиться відкритим. Оскільки мова використовує звук для вираження значення, а слова є лише символами для запису мови, то, спершу, необхідно зрозуміти звучання слів і досліджувати значення знаку виходячи зі звучання [4].

Головні принципи проведення екзегези за династії Цін [5, с. 270], [2].

1. Зрозуміти первісне значення ієрогліфа, яке, як правило, можна чітко визначити з його набутих значень. Спираючись на дослідження стародавніх словників рим та на аналіз рими, можна виявити, які ієрогліфи мали схоже звучання або були омонімами, а також прослідкувати історичні зміни у звучанні окремого ієрогліфа, а потім, всебічно розглянувши текстове значення певного знаку, зробити висновки про його первісне значення.

2. Визначення первісного значення ієрогліфа, що базується та чітко просліджується з його набутих у процесі функціонування значень.

3. Порівнювати та досліджувати різні коментарі та пояснювальні тексти, щоб встановити первісне значення та звучання слова.

4. Визначати первісне значення ієрогліфа (у першу чергу) через звучання.

Сферою досліджень династії Цин стали не тільки односкладові, а й двоскладові слова; не тільки вивчення повнозначних слів, але й вивчення функціональних слів; з'явилися граматичні категорії; було висунуло багато нових ідей щодо інтерпретації стародавніх книг.

Можемо зробити з наступні висновки. Китайська екзегеза досліджувала та тлумачила у більшості своїй канони конфуціанського вчення, а саме «П'ятикнижжя». Необхідність тлумачення конфуціанських канонів дає початок традиції кодифікації, результатами цієї традиції стають словники, які збирають в собі лексику конфуціанських канонів та є універсаль-

ними, незалежними працями з кодифікації. Зміна концепцій екзегези змінювала концепцію кодифікації, перші дослідження, були пов'язані з тлумаченням ієрогліфа через його графічну форму, що призвело до появи словників з систематизацією ієрогліфів по наявності певних, «ключових» елементів. З появою концепцій про залежність змісту від звучання (династія Цин), з'являються словники з фонетичною класифікацією матеріалу.

Список використаних джерел:

1. Гурьян Н.В. Эволюция древнекитайского тезауруса: от «Эрья» до «Шимина». *Гуманитарные исследования в Восточной Сибири и на Дальнем Востоке*. Владивосток, 2015. № 1. С. 21-27
2. 陆宗达. 训诂学复习资料很全, 2005. URL: https://wenku.baidu.com/view/073ebaf50229bd64783e0912a216147916117e12.html?fr=search-1_income7
3. 齐佩瑢. 训诂学家的主要著作, 2011. URL: https://wenku.baidu.com/view/0af1add43186bceb19e8bb33.html?fr=search-1-wk_sea_fufei_income1
4. 苏鑫. «训诂学» 复习资料, 2019. URL: https://wenku.baidu.com/view/cb2c8d5f9fc3d5bbfd0a79563c1ec5da50e2d693.html?fr=search-1_income1#
5. 王友胜. 民国间古代文学研究名著导读 /王友胜, 李鸿渊, 林彬晖. –上海: 岳麓书社, 2010. 462 с.
6. 周秉钧. 古汉语自学手册. 湖南 : 湖南任命出版社, 1955. 522 с.

Лещенко Г. В.

*доктор філологічних наук, доцент,
завідувач кафедри прикладної лінгвістики та перекладу
Черкаського державного технологічного університету*

НАРАТИВНА НАПРУЖЕНІСТЬ: КОГНІТИВНЕ МАПУВАННЯ І КОНСТРУЮВАННЯ

Під *нарративною напруженістю* розуміють властивість тексту, що передбачає особливий спосіб його побудови і

розгортання сюжету і має на меті запланований автором читацький афект – інтелективно-емоційну реакцію на текст, супроводжувану інтенсивним збудженням, вираженим в афективних станах тривожного очікування (саспенсу), зацікавлення і збентеження [2, с. 6]. Наративна напруженість як складник загальної програми інтерпретації художнього тексту (О. П. Воробйова) вбудована у його наративну структуру. Ця програма, мапована письменником у вербальній тканині тексту, розрахована на її конструювання читачем.

У когнітивній науці під когнітивним, або ментальним, *мапуванням* (*mapping*) у широкому сенсі розуміють мисленнєву репрезентацію людиною навколишнього світу. Когнітивне мапування включає різні психологічні процеси, пов'язані зі сприйняттям, кодуванням, збереженням, декодуванням і використанням інформації про світ. Отримувані в результаті *когнітивні мапи*, або ментальні репрезентації, за своєю природою є неповними і характеризуються деякими девіаціями, що стає очевидним під час втілення когнітивних мап у певній матеріальній формі [1, с. 180]. Як зазначає С. А. Жаботинська, неповнота мапування виявляється на різних рівнях створення знаку: наше мислення мапує (фрагментарно відображає) інформацію про світ, що впливає на формування значення; внутрішня форма знаку (фрагмент значення, виведений у його зовнішню форму) мапує значення і полегшує доступ до нього; зовнішня, матеріальна форма знаку мапує (неповно представляє) його внутрішню форму: певна частина наявної в ній інформації залишається непозначеною, імпліцитною, залишеною автором «між рядків» і має бути виведеною адресатом [там само, с. 180–181].

Процес обробки знаку адресатом пов'язаний з *конструюванням* (*construal*), під яким розуміють спосіб, яким людина сприймає, розуміє та інтерпретує навколишній світ, створюючи те, що зазвичай називають «суб'єктивним образом об'єктивної реальності» [там само, с. 179]. У цьому випадку відсутні деталі змісту виводяться, «добудовуються» читачем, з опорою на те, що вже відомо: на основі зовнішньої форми знаку виводяться імплікатури і «добудовується» його внутрішня форма; на основі внутрішньої форми знаку «добудовується» його значення

(інтерпретація), що припускає залучення комплексу пресупозицій – інформації, якої немає в самому тексті, але яка активується ним внаслідок її спільності для автора і адресата [3]. У цілому ж мапування узгоджується з ономасіологічним вектором семантичних досліджень, який має напрямок «від значення до знаку» (що відповідає позиції адресанта), а конструювання – із семасіологічним вектором, спрямованим «від знаку до значення» (що відповідає позиції адресата).

Сказане видається справедливим і для наративної напруженості, наявної у канві тексту як складного знаку. У процесі текстопородження (викладу інформації, зосередженої у самій «внутрішній формі тексту») автор мапує наративну напруженість: вона може бути як вираженою за допомогою мовних знаків, так і невираженою, імпліцитною, залишеною «між рядків» для її подальшого відновлення читачем, що супроводжується певним інтелективно-емоційним дискомфортом і прагненням його вирішити. Реконструкція інформації (об'єднання в ціле «сказаного» і «несказаного») у внутрішній формі певної частини наративу супроводжується відсиланням читача до пресупозицій як інформації, пов'язаної і з універсальними очікуваннями, що випливають зі знання життєвих ситуацій, і з очікуваннями, детермінованими канонами конкретного наративного жанру. Таким чином, експлікатури (сказане), імплікатури (недосказане в самому тексті) і пресупозиції (система загальних знань) стають для автора художнього наративу свого роду інструментарієм, майстерність використання якого сприяє залученню читача до сприйняття тексту. Процес конструювання інформації про потенційно можливі події минулого, теперішнього і майбутнього викликає у нього відповідну запрограмовану автором емоційну реакцію – зацікавлення, збентеження, саспенс.

Програма наративної напруженості, наявна у будь-якому художньому тексті, актуалізується мережею тригерів та інтенсифікаторів [2, с. 7–8]. Серед тригерів наративної напруженості ми розрізняємо інтелективні та емотивні. Інтелективні тригери активують мисленнєво-раціональну реакцію читача (у формі узгоджених із наративним часом запитань, припущень та інференцій стосовно сюжетного розвитку подій), супроводжувану певною емоційною реакцією. Емотивні тригери

активують емоційну реакцію читача (зацікавлення, саспенс та збентеження), супроводжувану певною інтелективною реакцією.

Напруженість нарративного тексту, створювана тригерами, посилюється її інтенсифікаторами, в якості яких виступають повтори різних типів. Тригери та інтенсифікатори нарративної напруженості є системою стандартних нарративних засобів.

Список використаних джерел:

1. Жаботинская С. А. Когнитивное картирование как лингвосемиотический фактор // Функциональная лингвистика: сб. научн. работ / Крымский республ. ин-т последипл. пед. образования / науч. ред. А. Н. Рудяков. 2012. № 3. С. 179–182.

2. Лещенко Г. В. Категорія напруженості в англomовному гостросюжетному оповіданні: лінгвокогнітивний аспект: дис..доктора філол. наук за спец. 10.02.04 – германські мови. Х.: ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2018. 456 с.

3. Zhabotynska S. Saussure's theory of the linguistic sign: a cognitive perspective // Papers of the international congress of linguistics, 20-27 July, 2013, Geneva. Geneva: Département de Linguistique de l'Université de Genève. URL: http://www.cil19.org/uploads/documents/Saussure_Theory_Of_The_Linguistic_Sign-A_Cognitive_Perspective.pdf

НАПРЯМ 6. МОВА І ЗАСОБИ МАСОВОЇ КОМУНІКАЦІЇ

Kurylenko D. V.

*Candidate of Philological Science,
Senior Lecturer at the Department of Foreign Languages
Polissia National University*

MENTORING THROUGH THE PRISM OF TEXT IMPERATIVES

The mentoring phenomenon is quite relevant in educational and scientific activity, leadership, volunteering, charity, management, self-planning. It is closely linked to social activity, initiative and responsibility [5].

Elucidation of «mentoring» phenomenon in scientific literature allows us to present the analyzed concept as a model of experience, its transfer, where the mentor acts as a tutor, adviser, creates opportunities for the development and support of a less experienced colleague [2].

D. Clutterbak believes that everyone can become a mentor if he has something to transfer, as well as if he has the necessary skills for this, time and authority [3].

S. Jovanova-Mitkovska, B. Popeska [7], and others positioning mentoring as a learning and teaching process based on cooperation in favor of both equal partners (students acquire practical experience, and mentor in the result of cooperation changes style of learning, teaching, introduces innovations, etc.).

M. Boichenko records that in the EU and the USA such types of mentoring as «telementoring», «virtual mentoring», «e-mentoring», «iMentoring» are gaining popularity [1], with the aim of effectively provide individual academic, motivational and emotional support to children and youth by means of information and communication technologies.

So, mentoring, or tutorship, is a full process of communication of an experienced person with a less competent person in a particular

industry. I present the fundamental tasks of mentor (in the context of this scientific certificate – the teacher) and the menti (that is, the student): realization of appropriate and correct decisions; moral support on the way to professional implementation and self-improvement; faith in the prospect of a student's personal development; inspiration by means of linguistic strategies and the realization of the creative potentials of the student; development of a creative personality regarding rhetorical competence of menti; the most important function of mentoring is psychological support.

Mentoring, since aimed at finding own answers to personal or professional growth. In the course of educational process, each of the parties – Mentor and Menti – benefit. This is a peculiar «Feedback» on the way to the implementation-goal. The most difficult thing in this process is to articulate the problem and find the way to self-identification through the figurative codes of glorious writing. The philologist teacher has to inspire the creative potency of a student on the way to the implementation of the text narrative. Mentor is, uppermost, a tutor that propagates not only professional, but also life experience through the prism of verbal skills. Before you decide who will be your mentor, you should think about the request that motivates you to this communication. In our implementation scheme, the Word appears as a postulate, and subsequently the coordinate system is realized in text narratives.

The function of text is to transfer information from generation to generation. The text as a universal reality has to potentially remind search and answers to certain questions: Do you want to engage in writing and implementing a word in the text canvas? What do you manage best? What is the worst possible to you? What do you plan to do in other way tomorrow? What kind of mentor help do you exactly need? Do you have an inspiration idea in order to implement a certain plan? The text should position an act of self-identification.

A. Maslow emphasizes that the self-actual personality is always in the continuous process of self-evidence and self-improvement [6, p. 220]. Consequently, it is worthwhile to count on a sincere desire of protégé and look for a source of inspiration for writing of text narratives in the essay format.

How, in fact, to find a mentor? 1). Realize your aspirations and goals. 2). Learn what you succeed best? What is your super power in

creation of text narratives? Every person has a basic talent and several minor. Try to compile your own «I» and position it through the text canvas. 3). Find out what is the weakest point of you? The full analysis of own «I» will help to find drawbacks and entirely transform them in advantages. 4). Rationally spend time and realize: what do you plan to do otherwise tomorrow to get the desired today? 5). What kind of mentor help do you exactly need?

Thus, it should be emphasized that one of the key existential aspects of human life is the essence, which is to recognize the value of the Other. I. Zazyun is fairly notes that «education is impossible without a teacher, whose name is associated with victories and defeats» [4, p. 33]. Mentoring is a long process of support and, often of mutual friendship. Both parties must have dominant values in their universe and boundless aim on the way to the target. How will the world get better? With your participation or without? The more interesting your goal will be, the better it will be to step alongside with a mentor in the coordinate system, goals and full text realities.

References:

1. Бойченко М.А. Менторство як форма підтримки обдарованих і талановитих у країнах ЄС та США. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2014. № 7. С. 3–9.

2. Волкова Т.А. Тьюторство и менторство в системе педагогической практики. *Вестник Марийского государственного университета*. 2015. № 1 (16). С. 15–18.

3. Голубева Ю. Одна голова хорошо, а две – лучше. Роль менторства в компании. URL: https://www.training.com.ua/live/news/odna_golova_horosho_a_dve_luchshe_rol_mentorstva_v_kompanii (дата звернення: 12.08.2021).

4. Зязюн І. А. *Освіта і вчитель у контексті українського державотворення*: Матеріали до доповіді на загальних зборах АПН України (Київ, 15-16 грудня 1998 р.) Київ: 1995. 33 с.

5. Кіщенко Ю. Підготовка вчителя з центром у школі» – нова модель англійської системи підготовки педагогічних кадрів. Технології неперервної освіти: проблеми, досвід, перспективи розвитку. *Збірник статей до традиційної IV Всеукраїнської науково-практичної конференції*. Миколаїв, 2002. С. 275–278.

6. Маслоу, Абрахам. Мотивация и личность. СПб.: Евразия, 1999.478 с.

7. Jovanova-Mitkovska S. Mentoring and integrated methodical practice URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/149219696.pdf> (дата звернення: 12.08.2021).

Лосєва Ю. В.

*викладач циклової комісії іноземної мови
Відокремленого структурного підрозділу
«Херсонський політехнічний фаховий коледж
Державного університету «Одеська політехніка»*

Аносова Ю. П.

*викладач циклової комісії іноземної мови
Відокремленого структурного підрозділу
«Херсонський політехнічний фаховий коледж
Державного університету «Одеська політехніка»*

**ВИКОРИСТАННЯ ТАКТИК АРГУМЕНТАЦІЇ
ЗА ДОПОМОГОЮ ЗАСОБІВ ОБРАЗНОСТІ
У ПОЛІТИЧНОМУ ДИСКУРСІ**

Ураховуючи параметри дискурсу, виокремлюють та досліджують його певні види (педагогічний, військовий, політичний, критичний, науковий, юридичний та ін.). Опираючись на думку Миронової Н.М., вищезазначені дискурси підлягають вербалізації, вони актуалізуються у вигляді текстів [1, с. 155].

Учені розглядають політичну діяльність як мовленнєву. Наприклад, на думку Шейгал О.І., мова політики, політична комунікація та політичний дискурс – терміни, які в більшості робіт взаємопов'язані. Вона ототожнює терміни «політичний дискурс» та «політична комунікація», а мову політики розглядає як структуровану сукупність знаків, які утворюють семіотичний простір політичного дискурсу [2, с. 312].

Тож, політичний дискурс – це особливий різновид дискурсу, який має на своїй меті завоювання і утримання політичної влади; це багатоаспектне і багатопланове явище, комплекс елементів, що створюють єдине ціле за допомогою тактик аргументації. Так політики впливають на формування думок та переконань виборців.

На нашу думку, варто розглянути як саме за допомогою аргументації та засобів образності політики, які належать до різних політичних партій досягають поставленої мети – залучаються підтримкою виборців. Для даного дослідження було обрано промови кандидатів від двох найвпливовіших партій США – Барака Обами (Демократична партія), а також Джона МакКейна (Республіканська партія).

Під час дослідження було виявлено певну тенденцію побудови промов кандидатів. Так, наприклад, основу промов Б.Обами і Дж.МакКейна складають обіцянки дій та змін у майбутньому політичному житті країни. У ході порівняння промов було виявлено спільні та відмінні риси аргументації. Як уже зазначалося вище, обидва ці політики вдаються до тактики ототожнення себе з народом. У мові ця тактика виражається шляхом порівняння як засобу образності: «*And this is the time as Americans, together, we get back up*» (Дж. МакКейн)[6]; «*Our family has the same ups and downs as any other... the same challenges and the same joys*» (Б.Обама) [5]. Дж. МакКейн підкреслює те, що він та його партія є частиною американського суспільства і що прагнуть того, чого прагнуть усі американці – повернути добробут і процвітання своєї країни.

Б.Обама звертається до сімейних цінностей, наголошуючи на тому, що його родина така ж як і всі інші, з тими ж потребами і своїми діями вона прагне полегшити життя всім родинам країни. Емоційні аргументи Дж. МакКейна виражені у емпатичній конструкції (*this is the time...*), у порівнянні (*as Americans*), а також у прислівнику *together* який позначає об'єднання політика і народу. Б.Обама використовує порівняння (*same... as*) та повтор (*the same ups and downs, the same challenges, same joys*) для вираження власних аргументів. Кандидати використовують у своїх промовах розмовну лексику для того, щоб створити образ звичайних, пересічних американців: *going into harm's way*,

average hockey mom, kids, they wrote him off (Б.Обама)[5]; dug us into a very deep hole, climb out, Americans have been knocked down (Дж. МакКейн) [6].

Дж. МакКейн у своїй промові застосовує тактику, яка передбачає подачу в якості аргументів загальновідомих фактів. Підсумовуючи ці факти, політик вказує на рішення яке мають прийняти виборці. Але це зроблено так майстерно, що здається ніби це і є єдине правильне рішення: «...*they're asking questions as profound as they are ordinary. Questions they never thought they would have to ask: Should mom move in with us now that dad is gone? Fifty, sixty, seventy dollars to fill up the car? Winter's coming. How we gonna pay the heating bills?*» (Дж. МакКейн) [6]. Політик змальовує сумні будні американців, де важливу роль відіграють і риторичні запитання, використані з метою ввести народ в роздуми про минуле та майбутнє. Дж. МакКейн широко використовує анафору: ... *they're asking questions.... Questions they never...; That's the America ... that's the future....* Для вираження аргументації політик також використовує протиставлення з елементами анафори: *These are not isolated discussions... – These are common stories... .*

У структурі риторичних запитань Дж.МакКейна присутня така стилістична фігура як епанафора: *Whose judgment should we trust? Should we trust John McCain's judgment...?* Підвищенню довіри аудиторії до промови сприяє вставна конструкція *The fact is*. Адже не залишається жодних сумнівів стосовно того, що інформація яка подається після неї – загальновідома і правдива.

У промовах Дж. МакКейна та Б. Обама простежується й багато спільних рис. Кандидати прагнуть довести виборцям, що їхня основна ціль – зробити все можливе, щоб покращити життя народу і, що найголовніше, переконати виборців у тому, що вони здатні зробити це краще за своїх опонентів. Промови Дж. МакКейна та Б. Обама побудовані навколо центральних понять які виражають ціль виборчої кампанії кожного з кандидатів. Так, для промови Дж. МакКейна центральним є поняття **fight**. Це слово разом з усіма похідними формами у одній із промов зустрічається 34 рази. Кандидат бореться за все і за всіх: «*fight for your future, fight for Americans, fight for the family, fight to restore the pride and principles of our party, fight for our*

country, etc.» (Дж. МакКейн) [3, с. 163]. Завдяки такій будові, промова здається дуже емоційною, цілеспрямованою, навіть дещо агресивною. Вона справляє глибоке емоційне враження, але у ній висловлені не зовсім ті думки, які хотіли б чути американці. Промова Б. Обами побудована навколо концепту *American promise*. Даний концепт зустрічається у його промові 29 разів у різних варіаціях: «*American promise has been threatened once more, the American promise alive, fundamental promise that has made this country great, keep our promise alive, that's the promise we need to keep, the promise of a democracy* (Б. Обама) [4, с. 165].

Спільною рисою промов Дж. МакКейна та Б. Обами є те, що вони використовують тактику емоційного тиску. Свої дії вони аргументують піклуванням про виборців: «*America, we cannot turn back... not with so much work to be done; not with so many children to educate, and so many veterans to care for* (Б. Обама) [5]; *As President, I will work to establish good relations with Russia so we need not fear a return of the Cold War. But we can't turn a blind eye to aggression and international lawlessness that threatens the peace and stability of the world and the security of the American people*» (Дж. МакКейн) [6]. Як видно з прикладів, політики аргументують свої дії піклуванням про майбутнє суспільства своєї країни, про їхній спокій та безпеку. Б. Обама в якості тези використовує заклик для аргументації якого використовує емоційні аргументи – апеляцію до страху за майбутнє, за життя і долю дітей тощо. Ефективність аргументації підсилюється використанням різних стилістичних фігур – анафори (*not with so much work to be done, not with so many children to educate, not with an economy to fix etc.*) та простої анепіфори (повтор одного і того ж речення *we cannot turn back* на початку і в кінці абзацу). Дж. МакКейн апелює до глобальних цінностей, які не залишать нікого байдужим – мир, стабільність, захист: «*aggression and international lawlessness, peace and stability of the world, security of the American people* [6]».

Критика у промовах обох політиків побудована на порівняннях. Політики проводять паралелі між своїми діями та діями опонентів. Таким чином, завдяки контрастному порівнянню, вказують виборцям на правильне рішення: «*Senator Obama wants our schools to answer to unions and entrenched bureaucracies. I want*

schools to answer to parents and students (Дж. МакКейн) [6]; ...while Senator McCain was turning his sights to Iraq just days after 9/11, I stood up and opposed this war, knowing that it would distract us from the real threats that we face» (Б. Обама)[5]. І Дж. МакКейн, і Б.Обама перед тим, як критикувати опонента, застосували тактику м'якого усунення опонента, а тому їхня критика не здається образливою: «*Now, now, let me – let there be no doubt. The Republican nominee, John McCain, has worn the uniform of our country with bravery and distinction, and for that we owe him our gratitude and our respect* Б. Обама [5]; *I wouldn't be an American worthy of the name if I didn't honor Senator Obama and his supporters for their achievement» (Дж. МакКейн) [6].*

Отже, аргументація у політичному дискурсі реалізовується через ряд тактик, які застосовують у політичному дискурсі, у поєднанні із засобами образності, основним призначенням яких є вплинути на думки та погляди аудиторії та переконати її в тому, що позиція промовця є правильною і її варто підтримати.

Список використаних джерел:

1. Миронова Н.Н. Дискурс – анализ оценочной семантики. М.: Тезаурус, 2008. 158 с.
2. Шейгал Е.И. Семиотика политического дискурса. М.: Гнозис, 2004. 326 с.
3. Юзефович Н.Г. Політичний дискурс і міжкультурне спілкування. *Інтерпретація. Розуміння. Переклад:* зб. наук. ст. Санкт-Петербург, 2005. С. 231–240.
4. Чижевська Є.Є. Дискурс політика. *Методологія дослідження політичного дискурсу: Актуальні проблеми змістовного аналізу суспільно-політичних текстів:* зб. наук. праць. Мінськ, 1998. С. 161–170.
5. Барак Обама біля мікрофона. URL: <https://studway.com.ua/barak-obama/> (дата звернення: 02.09.2021).
6. Виступ. Джон Маккейн. URL: <https://cs-cz.facebook.com/Ua.Politicus/videos/490998714350781/> (дата звернення: 04.09.2021).

НОТАТКИ

НОТАТКИ

НОТАТКИ

МАТЕРІАЛИ
МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ
КОНФЕРЕНЦІЇ

«ФІЛОЛОГІЧНІ НАУКИ НА ПЕРЕХРЕСТІ
КУЛЬТУР І ЦИВІЛІЗАЦІЙ:
АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ»

(м. Київ, 17–18 вересня 2021 р.)

Підписано до друку 21.09.2021. Формат 60×84/16.
Папір офсетний. Гарнітура Times New Roman. Цифровий друк.
Умовно-друк. арк. 3,95. Тираж 100. Замовлення № 1021-259.
Ціна договірна. Віддруковано з готового оригінал-макета.

Видавничий дім «Гельветика»
65101, м. Одеса, вул. Інглезі, 6/1
Телефон +38 (048) 709 38 69, +38 (095) 934 48 28, +38 (097) 723 06 08
E-mail: mailbox@helvetica.ua
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
ДК № 6424 від 04.10.2018 р.